

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1901—1902.

Vergadering van Vrijdag 25 April 1902, 's avonds te 7½ uur.

Voorzitter: Kolonel DE VLAMING.

De VOORZITTER, de vergadering openende, zegt:

Mijne Heeren!

Toen ik de eer had in de voorgaande vergadering te dezer plaatse de Vereeniging geluk te wenschen met de belangstelling ons door het Vorstelijk huis betoond, in de aanneming van het Eere-lidmaatschap door Z. K. H. den Prins der Nederlanden, kon niemand onzer vermoeden dat weldra ons geliefd stamhuis, in de ernstige ziekte, die onze geëerbiedigde Koningin aan het ziekbed kluistert, met den ondergang zou worden bedreigd. Onze Vereeniging, die zich de beoefening van de krijgswetenschap als haar doel stelt, schreef bij de oprichting in haar banier: *liefde voor Koning en Vaderland.*

Deze heilige verbintenis wordt in deze dagen ernstig bedreigd en ik reken mij overtuigd van u aller instemming, wanneer ik bij den aanvang dezer vergadering den hartgrondigen wensch uit «dat Nederland gespaard moge worden voor het verlies van zijn ons allen zoo dierbare Koningin en een spoedig en volledig herstel niet moge uitblijven.»

Ik stel u voor Mijne Heeren ons Eerelid, Zijne Kon. Hoogheid langs telegrafischen weg onze beste wenschen kenbaar te maken.

Met algemeene instemming wordt hiertoe besloten en wordt het volgend telegram gezonden aan,

*Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins der
Nederlanden, Paleis het Loo.*

»De Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap ter vergadering saamgekomen, spreekt haar innige deelneming nit met de ernstige ongesteldheid onzer geliefde Koningin en draagt mij op Uwe Koninklijke Hoogheid, Eerelid der Vereeniging, eerbiedig de beste wenschen aan te bieden voor een spoedig en volledig herstel van Hare Majesteit.

*De Voorzitter,
»KOLONEL DE VLAMING.»*

Na afloop der vergadering werd van Z. K. H. het volgend antwoord ontvangen :

*Kolonel de Vlaming, Voorzitter Vereeniging
Beoefening van Krijgswetenschap. Haag,
Fluweelen Burgwal 22.*

Ik dank de leden der Vereeniging zeer voor hunne deelneming en welgemeende wenschen.

PRINS DER NEDERLANDEN.

De VOORZITTER: Het bestuur heeft geen mededeelingen te doen en er zijn geen andere werkzaamheden te verrichten, zoodat ik dadelijk het woord kan geven aan den Spreker van dezen avond, den heer A. S. RUSSEK, Kapitein der Infanterie, tot het houden zijner voordracht over:

De opleiding der Nederlandsche Infanterie voor hare taak
in oorlogstijd.

De heer RUSSEK:

Mijne Heeren!

Het was niet zonder eenigen schroom, dat ik de vereerende uitnoodiging van het Bestuur dezer Vereeniging aannam, om

in het leesjaar 1901/1902 ook een spreekbeurt te vervullen. Waar toch jaar in jaar uit tal van eminente mannen, corypheeën, niet alleen op het gebied der krijgswetenschappen, maar ook op dat der daarmede aanverwante vakken, hier achter het spreekgestoelte plaatsnemen om U in kernachtige taal te vergasten op een lezing, die, spoedig daarop in druk verspreid, ook door ons, leden in de buitenprovinciën, wien zoo zelden het voorrecht te beurt valt, een algemeene vergadering in hun midden te zien houden, met het meeste genoegen wordt gelezen en bestudeerd, daar past het mij misschien minder, hier voor u op te treden als de persoon, die u op het zoo omvangrijke gebied der krijgswetenschappen zoo al niet nieuwe, dan toch oorspronkelijke denkbeelden verkondigen zal.

En toch, M. H., vertrouw ik, dat het onderwerp, waarvoor ik heden avond eenige oogenblikken uwe welwillende aandacht vraag, belangrijk genoeg is, om deze eeuigen tijd te boeien. Het was toch onder den indruk van den worstelstrijd, die nu reeds sedert 2 $\frac{1}{2}$ jaar in Zuid-Afrika wordt gestreden, dat ik mij de vraag stelde, of de opleiding van ons wapen wel van dien aard was, dat wij, zoo wij tot de verdediging van den vaderlandschen grond werden gedwongen, evengoed partij zouden weten te trekken van de voordeelen, die de eigenaardige gesteldheid van onzen bodem ons aanbiedt, als dit tot nu toe met de Boeren het geval was. Want niet alleen aan hunne vaderlandsliefde, niet alleen aan hunne bekwaamheden als schutter, maar vooral aan het zoo juist partijtrekken van het terrein hebben zij het te danken, dat zij zulk een hardnekkige, zulk een taaie verdediging konden voeren tegen een zoo overmachtigen vijand, als het Engelsche leger steeds heeft gevormd. En mochten wij vroeger nog twifelen aan den grooten invloed, dien het juist partijtrekken van het terrein op het verloop van den oorlog heeft gehad, op iedere bladzijde van het verslag der lezing, welke de heer Ram hier 1.1. December hield, staat het te lezen.

De opleiding der infanterie voor hare taak in oorlogstijd is een zaak van het grootste gewicht. Jaarlijks toch nemen tal

van jonge mannen, daartoe door het lot aangewezen, in de gelederen plaats en verreweg het grootste gedeelte er van wordt bij de infanterie ingelijfd. En juist de opleiding dezer jonge mannen is er in de laatste jaren niet gemakkelijker op geworden; terwijl toch terecht grootere eischen gesteld werden aan de lichamelijke ontwikkeling en de practische bruikbaarheid van den soldaat, is de tijd, die ons gegeven is om hem op te leiden, aanmerkelijk verkort.

Vreest niet, M. H., dat ik u een pleidooi zal gaan leveren voor of tegen den achttmaandelijkschen oefeningstijd; de wet spreekt nu duidelijk en gelukkig hebben wij ons daarbij neer te leggen, al zullen er misschien ook onder ons gevonden worden, die de tegenwoordige oefeningsperiode te kort achten, om van den ongeoeffenden man een geoefend strijder te maken, bij wien de militaire kundigheden en vooral de discipline zoozeer in merg en been zijn doorgedrongen, dat hij er gedurende een tijdperk van niet minder dan 15 jaren op kan teren.

Maar niet alleen de opleiding van den milicien, ook de verdere ontwikkeling en de opleiding van het kader vormt een belangrijk gedeelte van onzen werkring; ja het komt mij zelfs voor dat men zich in de laatste paar jaren vooral in geschriften, maar helaas ook in de praktijk, bijna blind gestaard heeft op de vraagstukken, die alleen betrekking hebben op de opleiding van den man en men daardoor de vorming van het kader veel te veel uit het oog heeft verloren. Men ziet tegenwoordig te veel over het hoofd, dat een oefening, welke ten doel heeft het kader, evengoed als den man te bekwamen, voor den laatste dikwerf veel leerzamer is, dan wanneer men er zich om zoo te zeggen uit den treuren op toelegt, den man zijne verplichtingen op post, of patrouille of waar dan ook te onderwijzen, zooals dit bij de tegenwoordig vrij algemeen gevolgde applicatorische methode dikwerf het geval is. De *»froude Thätigkeit,»* zooals onze oostelijke naburen het noemen, wordt er helaas al te veel bij gemist.

Ik acht het een opmerkelijk verschijnsel, M. H., dat ver-

schillende sprekers, welke in dit lecsjaar de eer hadden achter dit spreekgestoelte plaats te nemen, het blijkbaar gewenscht achtten, onderwerpen te behandelen, die min of meer in rechtstreeksch verband staan met de wijze van oefenen in ons leger.

De kapitein Fabius, die mij werkelijk hier en daar het gras voor de voeten wegmaaide, besprak naar aanleiding van hetgeen in de laatste paar jaren in Zuid-Afrika geschied is, de wijze, waarop wij onze liniën en stellingen zouden moeten verdedigen, en wees daarbij herhaaldelijk op het verdienstelijke opstel van den Overste Frobenius in de *Neue Militärische Blätter* van Maart, April en Mei 1900 1), »Versterkte Stellingen, beschouwd in het licht der gebeurtenissen van de in de jaren 1898 en 1899 gevoerde oorlogen.»

De kapitein Mijsberg wil wel niet zoozeer aan de oefeningen der infanterie een andere richting geven, maar wijst er toch op, dat het inrichten van verdedigende stellingen meer kan en moet beoefend worden, dan tot nu toe het geval was, terwijl eindelijk ook de kapitein Jhr. Ram de aandacht vestigt op de groote waarde, die de veldversterkingskunst in de oorlogen der toekomst zal spelen, en op de noodzakelijkheid voor ons leger, om daaraan meer aandacht te wijden. Juist de lezing van Frobenius' betoog, hetwelk gegrond was op de ondervinding, die men zoowel in den oorlog op Cuba, als in dien in Zuid-Afrika had opgedaan, dat n.l. de verdediger, ook al bepaalt hij zich bijna uitsluitend tot het versterken en verdedigen van stellingen, toch nog het tactisch overwicht over den aanvaller kan behouden, als hij maar op oordeelkundige wijze van het *terrein* partijtrekt, deed de vraag bij mij rijzen, of de wijze, waarop onze infanterie voor hare taak in oorlogstijd voorbereid wordt, wel de volkomen juiste is, of wij op dit oogenblik in ieder opzicht voldoende geoefend zijn, om, zoo de onafhankelijkheid van het vaderland bedreigd wordt, zonder verdere voorbereiding de taak op de schouders te kunnen nemen, die ons dan staat te wachten.

1) Zie: Vertalingen en Overdrukken, Vijfde serie, N°. 1.

Tot mijn spijt moet ik mijzelf op die vraag een ontken-
nend antwoord geven, en wel op grond van de omstandigheid,
dat er bij ons wapen in het algemeen — uitzonderingen na-
tuurlijk daargelaten — een volkomen onbekendheid heerscht
met de inrichting onzer liniën en stellingen en de tactische
beginselen, die bij de verdediging er van op den voorgrond
zullen staan.

Ik schrijf dit in de eerste plaats toe aan den geest, die in
onze exercitie-reglementen en voorschriften is neergelegd. Toen
in Duitschland, zeer korten tijd na den dood van keizer Wil-
helm I het *Exerzirreglement für die Infanterie* verscheen, zeer
spoedig gevolgd door de *Felddienst-Ordnung*, beide voorschrif-
ten, waarin de nieuwere tactische denkbeelden, die hoofdzakelijk
een gevolg waren van de veranderingen, die de bewa-
pening der legers allerwege hadden ondergaan, in beknopten,
maar juisten en duidelijken vorm waren belichaamd, achtte
ons legerbestuur het noodzakelijk ook onze exercitie-reglemen-
ten en ons Voorschrift op den Velddienst in een nieuw kleed
te steken, maar een kleed, dat in vele opzichten een treffende
gelijkenis vertoonde met het gewaad der Duitsche boekjes.
Niet alleen ademde uit beide voorschriften een gelijke geest,
maar zelfs werden in de onze geheele zinsneden, woordelijk
vertaald, uit de Duitsche overgenomen. En zoo is het sedert
dien tijd gebleven; nog altijd vinden wij in de voornaamste
dienstreglementen en voorschriften, die de opleiding van ons
wapen als het ware beheerschen, zeer veel, dat aan *Exerzir-
reglement* en *Felddienst-Ordnung* herinnert, en zelfs worden
deze laatste aan de Inrichtingen van onderwijs en bij de
wetenschappelijke bijeenkomsten der officieren meermalen ge-
raadpleegd, teneinde den geest onzer reglementen te verdui-
delijken.

Zijn wij daarmee op den goeden weg? wensch ik mij af
te vragen. Is de taak, die aan den Duitschen infanteriesoldaat
in oorlogstijd zal worden opgelegd, dezelfde als die van zijn
Nederlandschen kameraad?

Tot op zekere hoogte: ja! Het optreden van Engeland te-

genover de Zuid-Afrikaansche republieken bewijst, dat de uitspraak van Clausewitz: »de oorlog is een gewelddadige daad, waardoor men den tegenstander aan zijn wil tracht te onderwerpen», nog in hare volle beteekenis van kracht is. Nog altijd wordt van den soldaat gevergd een onbepaalde gehoorzaamheid aan de gegeven bevelen, een zeer groote mate van geestelijke en lichamelijke inspanning, een zich onbepaald overgeven aan den wil van den meerdere, maar ook een groote mate van geoefendheid. En hoewel er nog tal van andere middelen zijn, waardoor men den soldaat deze eigenschappen kan inprenten of aanleeren, heeft ontegenzeggelijk de geest, die in de reglementen en voorschriften is neergelegd, daarop grooten invloed. En waar in dit opzicht overeenstemming bestaat tusschen de Nederlandsche en Deutsche voorschriften, zal zeker ieder officier zulks met instemming begroeten; maar naar mijne meening moet die overeenkomst daarmede ophouden en moeten de voorschriften, die de verdere opleiding van den troep beheerschen, in de eerste plaats gebaseerd zijn op de taak, die voor het leger in oorlogstijd hoogst waarschijnlijk is weggelegd.

En deze taak, wij moeten het ons niet verheelen, is in beide rijken verschillend; terwijl het leger onzer oostelijke naburen in een toekomstigen oorlog waarschijnlijk weder zal geroepen worden tot het voeren van een zoowel strategisch als tactisch aanvallenden krijg, is de taak, die ons leger dan te wachten staat, misschien nergens duidelijker omschreven dan in de rede, die de Oud-Minister van Oorlog, kolonel A. L. W. Seyffardt, op den 25sten Maart 1886 in deze Vereeniging hield, toen hij zeide 1):

»Het Nederlandsche leger zal niet licht geroepen worden »tot een aanvallenden oorlog: eenigszins waarschijnlijker, of »wellicht beter gezegd, niet geheel onmogelijk, is het geval »dat een Nederlandsche legerafdeeling van meerdere of min- »dere sterkte, gedwongen of vrijwillig deelnemende aan den

1) Verslagen Krijgswetenschap 1885—1886, VIIde Verslag, blz. 267, 268.

»strijd tusschen twee groote mogendheden, buiten onze landsgrenzen zal optreden. Meer waarschijnlijk, ja zeer mogelijk wordt het geval, dat ter handhaving onzer neutraliteit »het Nederlandsche leger, op dergelijke of op andere wijze »als zulks in 1870 plaats had, meer of minder dicht aan de »grenzen wordt opgesteld, om het overschrijden dier grenzen »door de legerafdeelingen der oorlogvoerende partijen kracht»dadig te beletten. Hetzij uit die handhaving onzer neutra»liteit, hetzij uit geheel andere oorzaken, kan echter ook een »oorlog voortvloeien, die ons onafhankelijk volksbestaan door »een inval in ons land en dus door een aanval op onze ver»dedigingsliniën ernstig bedreigt. Zulk een inval, die alsdan vrij »waarschijnlijk door een groote overmacht zal geschieden, is »zeer zeker de gebeurtenis, die voor ons het gevaarlijkst mag »worden genoemd, en waartegen wij dus ten allen tijde op »onze hoede moeten zijn, te meer daar zulk een aanval be»trekkelijk onverwacht zal komen en ons weinig tijd tot voor»bereiding voor den strijd zal worden gelaten.»

De verdediging van Nederland tegen een overmachtigon aanvaller blijft dus de zware, doch cervolle hoofdtak, die op ons leger zal rusten, en het is dus voor alle wapens, niet het minst voor de infanterie, van het grootste belang, zich in vreedestijd voor die taak zoo goed mogelijk voor te be-reiden.

Hoe die verdediging zal moeten gevoerd worden of, duidelijker gezegd, hoe men verwacht dat het vermoedelijke verloop van een *in* ons land gevoerden oorlog zijn zal, is reeds herhaalde malen besproken, niet alleen in de vergaderingen dezer vereeniging, maar ook in tal van militaire en niet-militaire tijdschriften, terwijl het onderwerp ook herhaalde malen ter sprake kwam in 's Lands vergaderzalen, wanneer nieuwe organisatiën of wel ingrijpende wijzigingen in oorlogsbegrotingen aan de orde waren.

Tot goed begrip van het betoog, dat ik hierop wil gronden, zal ik in het kort weergeven wat de kapitein W. F. Pop in de bijeenkomst dezer vereeniging op 31 Januari 1896 zcide,

toen hij »de taak van Neerlands weerkracht als grondslag voor hare vorming» besprak 1).

Na de voorloopige taak van het leger tot dekking der mobilisatie te hebben nagegaan, gaf de Spr. een schema van de vermoedelijke wijze, waarop ons land in een oorlog kon worden gewikkeld, zoo er nl. op nieuw een strijd ontbrandde tusschen Frankrijk en Duitschland, al of niet in verbinding met andere mogendheden. Uit de toenmalige dislocatie van het Duitsche leger, in verband met de politieke verhoudingen in het Europeesche statenstelsel, bewees hij dat, in de onderstelling dat wij partij kiezen *tegen* onze oostelijke naburen. deze hoogstens *vijf* legerkorpsen zouden kunnen afzonderen om onze troepen te bestrijden, maar dat wij in de meeste gevallen op een kleinere troepenmacht moesten rekenen. In elk geval zal deze, naar mijn gevoelen, wel overmachtig zijn aan de macht, die wij met onze tegenwoordige organisatie op de been zullen kunnen brengen.

De heer Pop verwacht den opmarsch van de vijandelijke troepenmacht in hoofdzaak tusschen de lijnen Bentheim—Oldenzaal en Wezel—Zevenaar, en verwacht dan de eerste, maar ook zeer schoone gelegenheid, die onzen troepen zal geboden worden, om den tegenstander ernstig afbreuk te doen, als deze den IJsel wil passeeren.

Ik laat hier in het midden, M. H. of een IJselverdediging noodig en mogelijk is; en ook, of wij vóór dan wel achter de rivier stelling zouden moeten nemen, maar neem aan dat ik in mijn bescheiden rol van compagniescommandant geroepen word, aan die verdediging een werkzaam aandeel te nemen.

Welke taak kan mij daarbij worden opgedragen en hoe moet ik deze vervullen? Dit is een vraag, die ik mij mag en moet stellen, niet alleen met het oog op de groote verantwoordelijkheid, die als officier op mij rust, maar ook omdat ik rekening moet houden met de wijze, waarop ik mijne compagnie voor deze taak moet bekwamen. Ik neem nu het

1) Zie Verslagen 1895/96, IVe Verslag, blz. 226 en volg.

2de gedeelte van mijn Exercitie-reglement en mijn Voorschrift op den Velddienst ter hand, want niet de Tactiek van de H. H. Pop en Hoozeboom, niet de werken van Boguslawski, van Lettow-Forbeck, van Griepenkerl of van welken Duitschen schrijver ook moeten mij tot richtsnoer dienen, als ik mij een voorstelling maak van de wijze, waarop ik bovenal mijn kader moet inwijden in de taak, die het dan wacht, maar uit mijne reglementen en voorschriften moet ik dit kunnen putten.

En dan lees ik in het Exercitie-reglement van de taak eener aanvallende compagnie in bataljons-, van die van een bataljon in regiments- ja zelfs van dit laatste in nog grooter verband, en dan vraag ik mij, zal dit de taak wezen van ons leger onder de omstandigheden die ik mij zooeven gedacht heb? Ja, ook de verdediging wordt er, wat de Duitschers zouden noemen *einjehend*, in behandeld, zelfs worden een vijftal bladzijden gewijd aan den oorlog in het polderland, maar dit alles maakt op mij den indruk, dat men daarbij steeds den strijd in het open veld op het oog had op de wijze zooals de groote Europeesche legers dien voeren en niet dien hardnekkigen, eigenaardigen kamp, waartoe ons leger eenmaal kan geroepen worden, waarbij het meestal zal voorkomen, dat compagnieën en zelfs kleine onderdeelen zelfstandig, zonder op steun van nevengeplaatste of achterstaande afdeelingen te kunnen rekenen, den strijd moeten voeren, een kamp, waarin aan den vijand elke voet grond, elk perceeltje terrein moet worden betwist, een kamp, die op zoo uitnemende wijze geschilderd is geworden door den aan het leger en ook aan deze Vereeniging helaas te vroeg ontvallen generaal Plantenga, toen hij ons van deze plaats den aard, de strekking en de eischen van den oorlog in het polderland schetste 1).

Draagt ons Exercitie-Reglement in geen deele het kenmerk van met die eigenaardige Nederlandsche toestanden rekening te hebben gehouden, ik zou bijna zeggen dat dit nog veel minder het geval is met ons Voorschrift op den Veld-

1) Verslagen 1884/85, VIde Verslag.

dienst, dat, hoewel in de laatste 13 jaren herhaaldelijk gewijzigd en zeker veel verbeterd, ook meer den indruk maakt van te zijn bestemd voor het leger van de een of andere groote Mogendheid, dan voor onze eigenaardige Nederlandsche toestanden.

Het is zeker een moeilijke taak een goed Exerctie-reglement of Velddienst-voorschrift voor een leger te maken, want in het algemeen zal de oorlog overal hetzelfde karakter dragen, onverschillig of hij gevoerd wordt tusschen twee groote Europeesche mogendheden volgens alle regelen, die strategie, tactiek en oorlogsrecht voorschrijven, of dat een Europeesche mogendheid hare onafhankelijkheid verdedigt tegen een misschien groote overmacht, of wel dat de strijd gevoerd wordt tegen inlandsche volksstammen, zooals ons dappere Indische leger dien nu al 30 jaren, gelukkig thans met goed gevolg, op Sumatra's Noordkust voert of eindelijk dat een dapper, maar uit een militair oogpunt niet goed georganiseerd volk, zooals onze Zuid-Afrikaansche stamverwanten, zich verzet tegen een vreemden indringer — oorlog blijft oorlog en tot op zekere hoogte moeten de beginselen, die voor het voeren er van in reglementen en voorschriften zijn neergelegd, dan ook overal dezelfde zijn; even goed als echter b.v. de geheele opleiding van den Zweedschen soldaat en de richting, die in dat leger aan de oefeningen wordt gegeven, bijna uitsluitend gebaseerd is op eenen eventueelen oorlog met Rusland, als zijnde het eenige rijk, waarmede men meent in oorlog te kunnen geraken, zoo ook moet de geest, die het eigenaardig stempel drukt op onze reglementen en voorschriften, in de eerste en voornaamste plaats rekening houden met de eischen, die van onzen soldaat, die van ons leger in tijd van oorlog zullen worden gevergd.

Maar M. H., wij bevinden ons nog steeds op den een of anderen IJscloever, waar wij den tegenstander den overgang moeten beletten, en nog rest mij de vraag te beantwoorden, hoe ik de compagnie moet opleiden om in de eerste plaats in *onze* terreinen met vrucht deel te kunnen nemen aan de verdediging van den vaderlandschen bodem.

De najaarsoefeningen op groote schaal, die telken jare door een groot gedeelte van ons wapen worden medegemaakt, zullen, naar men mag verwachten, toch zeker deugdelijke aanwijzingen geven om die vraag te beantwoorden.

Ik stel op den voorgrond, M. H. dat ik het groote, het zeer groote nut zelfs van die oefeningen niet onderschat, dat ik het noodig en gewenscht vind, zoowel den soldaat als den officier van tijd tot tijd te brengen op terreinen, die hem volkomen onbekend zijn, waar beide dikwijls onder omstandigheden geplaatst worden, waarin zij geheel voor zich zelve te zorgen hebben, omstandigheden dus, die den werkelijken oorlog zoo veel mogelijk nabij komen.

Den werkelijken oorlog! Wanneer ik op de eentonige heidevelden van Noord-Brabant of Gelderland of wel in Zuid-Limburg's schoone dreven soms uren achtereen in een lange marschcolonne medetripelde, wanneer ik daar colonnes, met geheele bataljons, soms wel met een regiment met een of meer batterijen in de voorhoede zag marcheeren, wanneer ik daar frontaanvallen of omtrekkingen op groote schaal zag uitvoeren, waarbij de verdediger een stelling bezet had, waarvan de Franschen bij Wörth of St. Privat zouden hebben gewaterland, dan vraagde ik mij wel eens af: is dat nu een beeld van den oorlog in ons land? Gaarne neem ik aan, dat het schema, dat de H.H. Seyffardt en Pop van het vermoedelijke verloop van een oorlog in ons land gaven, eenzijdig is, dat ook het Nederlandsche leger geroepen kan worden, onder geheel andere omstandigheden den oorlog te voeren, maar bijna altijd zullen wij dien toch moeten voeren in onze eigene, eigenaardige, meest lage terreinen, en al zijn die uit den aard der zaak dikwerf moeilijk als manoeuvreerterrein te bezigen, ook dan blijft het mijns erachtens toch nog zeer goed mogelijk, aan die oefeningen een zoodanig verloop te geven, dat men ook eens terugkeert met de geruststellende gedachte: »Ik kan mij voorstellen, dat het, wanneer ons land in oorlog gewikkeld werd, ook zoo zoude kunnen gaan!»

Ik mag evenwel van dit onderwerp niet afstappen, zonder

met een enkel woord te spreken over een paar zinsneden uit een open brief, dien de kolonel — toen kapitein — Buys — na een rede van den toenmaligen overste Seyffardt in deze Vereeniging over de »Vorming onzer levende strijdkrachten”, in het dagblad *Het Vaderland* van 22 November 1890 tot dezen Spreker richtte 1); daarin komen de zinsneden voor:

»Over het geheel genomen, lijden wij niet aan een te grootte »mate van vertrouwen.

»Bij een groot gedeelte der natie wordt het bijna geheel »gemist en bij het leger niet aangekweekt.

»Wij hebben van onzen vroegsten dienstdag af nog nooit anders »dan van teruggaan gehoord. Dat begon in dien tijd met van »de IJsel- naar de Grebbe-linie, van daar naar de Utrechtsche en »vervolgens naar de Amsterdamsche linie, en werd dit zoo in »onzen geest opgenomen, dat zelfs bij manoeuvres of veronder- »stellingen er nooit anders dan van terugtrekken sprake was.

»Wij weten niet of dat voortdurend wijzen, om toch vooral »te zorgen tijdig terug te gaan, een manier is om legers op »te voeden.”

Neen, zeker niet! dit erken ik uit volle borst, maar hoewel het, welk verloop de oorlog in ons land ook moge hebben, wel eens kan, ja zeker zal voorkomen, dat wij zelfs onder ongunstige omstandigheden, moeten terugtrekken, en het daarom zeker aanbeveling zoude verdienen, dat zulk een stelselmatig teruggaan een enkele maal de leidende gedachte, des noods van een geheele najaarsmanoeuvre vormde, zal bij een event. inval in ons land aan de legerafdeelingen nog zulk een tal van andere opdrachten ten deel vallen, dat, wanneer men zich bij onze najaarsoefeningen in de eerste plaats de vraag stelt: Hoe zullen deze dienstbaar gemaakt worden aan de eischen, die de landsverdediging stelt? en in de tweede plaats: Hoe moeten zij geleid worden, opdat zoowel officieren als minderen er de meeste vruchten van plukken ter verhooging van hunne *militaire* waarde in tijd van oorlog? er nog

1) Zie Verslagen 1890/91, IIIe Verslag, blz. 178.

voldoende stof voor opdrachten is te vinden, zonder steeds aan teruggaan te denken.

Men zal mij misschien tegenwerpen, dat het zijne gevaarlijke zijde tegenover het buitenland heeft, bij onze najaarsoefeningen op groote schaal als regel van een of ander denkbeeld uit te gaan, dat rechtstreeks verband houdt met de verdediging van den vaderlandschen bodem. Ik erken voor dit bezwaar niet veel te voelen. Er is in brochures en tijdschriften zooveel geschreven over de wijze, waarop wij onder verschillende omstandigheden ons land zullen hebben te verdedigen, dit vraagstuk was zoo dikwerf het onderwerp van voordrachten, ook in deze Vereeniging, dat ieder, die het bestudeeren wil, zich er voldoende mede op de hoogte kan stellen, niet alleen hier, maar ook in het buitenland en ik ben er van overtuigd dat, zoo de Duitsche Generale Staf het noodig oordeelde, voor een event. inval in ons land een *plan de campagne* te maken, haar evenveel gegevens zouden ten dienste staan als eertijds voor de oorlogen van 1864, 1866 en 1870. Ik herhaal, ieder die er een studie van maken wil, kan zich een denkbeeld vormen van de wijze, waarop ons vaderland moet en kan verdedigd worden, maar het is juist te betreuren, dat die wetenschap nog niet zoozeer tot gemeengoed is geworden, dat zij de leidende gedachte vormt bij de opleiding van het hoofdwapen voor hare taak.

Maar mocht het bezwaar van te groote publiciteit werkelijk eenigen grond hebben voor de grootere oefeningen met den troep, waarvan de opdrachten en de wijze van uitvoering gewoonlijk uitvoerig in de dagbladen worden besproken, dan geldt het toch niet voor dat gedeelte der opleiding, hetwelk binnenskamers plaats heeft; ik bedoel de wetenschappelijke bijeenkomsten der officieren en de tactische oefeningen op de kaart, welke des winters worden gehouden. Daar in dien kleinen kring, waar de krijgswetenschappen zoowel theoretisch als voor een deel ook practisch grondig kunnen worden beoefend, waar de oudere door zijne meerdere kennis en ervaring den jongeren kameraad voorlicht en terechtwijst, waar

ieder zooveel kan hooren en ervaren, wat hem in de praktijk van het dagelijksche leven nuttig kan zijn, daar moest, zoude men oppervlakkig denken, de landsverdediging het onderwerp zijn, dat de hoofdschotel der besprekingen en oefeningen uitmaakte. Nu zij het verre van mij, te beweren dat dit onderwerp nooit wordt aangeroerd. Zeker, er worden voordrachten gehouden over den polderoorlog; onze verdedigingsliniën, onze inundatiën, misschien ook de inrichting onzer forten, ten minste wat de nieuwste betreft, worden er, zij het dan ook sporadisch, besproken, maar dan zijn dit de resultaten der nasporingen van een onkel persoon, die deze in een of meer bijeenkomsten aan zijne kameraden mededeelt, maar niet het onderwerp van de studie van allen, waarbij ieder een steentje bijdraagt om tot een goed inzicht te geraken, terwijl ten slotte de leider het geheel samenvat, het zoo noodige verband brengt in het gesprokene of het geleverde werk en zorgdraagt, dat ieder het geheel kan overzien, dat ieder, nadat de winterbijeenkomsten ten einde zijn, de overtuiging in zich mededraagt, dat hij wat geleerd heeft.

Geldt dit, M. H., voor de wetenschappelijke bijeenkomsten, niet minder is zulks het geval met de zoo nuttige en noodige tactische oefeningen op de kaart. Bij de groote najaarsoefeningen ontglipt den subalternen officier veel, waarin hij belang stelt of waaruit hij leering zou kunnen putten. Van de maatregelen der eigen partij verneemt hij in den regel niet anders, dan wat het troepengedeelte betreft, waarvan hij deel uitmaakt, zonder dat hij gewoonlijk weet, *waarom* de maatregel wordt genomen. Omtrent de handelingen, de sterkte en de waarschijnlijke bedoelingen der tegenpartij wordt hij gewoonlijk slechts vluchtig, dikwerf in het geheel niet ingelicht; omtrent diens maatregelen verneemt hij niet meer, dan hij vóór zich kan waarnemen. Worden nu 's winters de tactische oefeningen op de kaart zoodanig geleid, dat het gronddenkbeeld der in den afgelopen zomer gehouden oefeningen er in wordt teruggevonden, zij het dan op een geheel ander terrein, maar dat toch eenige overeenkomst vertoont met dat, waarop de

manoeuvres werden gehouden, dat de maatregelen, die beide partijen in de verschillende gevechtmomenten namen, worden medegedeeld en besproken, ja, dan kunnen deze oefeningen, misschien nog meer dan thans het geval is, er toe bijdragen, den officier, van welken rang ook, meer te bekwamen voor zijne taak in oorlogstijd.

Het is een onbetwistbare waarheid, dat de opleiding van den Nederlandschen officier zoo veelzijdig moet wezen, dat hij om zoo te zeggen even goed een *Zuy* in een Duitsche, als het peloton zijner eigene compagnie moet kunnen aanvoeren, en daarom is het noodig, dat hij ook kennis neemt van hetgeen in het buitenland op tactisch gebied in het licht gegeven wordt, maar dit beginsel mag nooit zoover worden uitgestrekt, dat hij niet in de eerste plaats nauwkeurig weet hoe hij zijn peloton moet aanvoeren, wanneer hem, misschien geheel zelfstandig, in eighu terrein een opdracht wordt verstrekt. En dit gevaar loopen wij, M. H., wanneer wij, zooals ik zeide, uitsluitend ter school gaan bij een Griepenkerl, bij een Lettow-Forbeck en andere Duitsche schrijvers, wier werken, hetzij zij de krijgskunde van een applicatorisch of wel van een zuiver wetenschappelijk standpunt behandelen, zeker, wat innerlijke waarde betreft, boven mijn lof verheven zijn, maar die nooit in de eerste plaats de handleidingen kunnen zijn, die den Nederlandschen officier leeren, zijne in een Nederlandsche leerschool opgeleide soldaten aan te voeren onder oorlogstoestanden, die bijna uitsluitend in Nederlandsche terreinen kunnen voorkomen.

De Zuid-Afrikaansche oorlog, zeide zoo terecht de kapitein Van Oordt in een der laatstgehouden bijeenkomsten dezer Vereeniging, heeft misschien al evenveel pennen, als geweren in werking gebracht, zoodat het ongeveer gelijkstaat met zich op glad ijs begeven, wanneer ik tot staving van mijn betoog nog weer eens wijs op de uitkomsten van dien strijd, waaruit toch voor ons, soldaten, zooveel leering valt te putten. Ik heb hier niet het oog op den in het laatste jaar gevoerden guerilla-oorlog, maar op het tijdperk, toen nog een

geregelde krijgsmacht der Boeren het hoofd bood aan de Engelsche legers; toen hebben onze stamverwanten in Zuid-Afrika bij verschillende gelegenheden groote voordeelen op hunne tegenstanders behaald, maar zouden deze voordeelen niet veel grooter geweest zijn, zoude de oorlog juist in die eerste periode geen ander, geen gunstiger verloop voor de Boeren gehad hebben, wanneer hunne aanvoerders, wanneer mannen als Joubert, Cronjé, Botha en zoovele anderen, van den beginne hadden kunnen beschikken, niet alleen over een geregelde, goed georganiseerde krijgsmacht, zooals ons land zich gelukkig mag noemen te bezitten, maar ook over een korps officieren, dat volkomen vertrouwd was, niet alleen met het algemeene begrip van oorlogvoering, maar vooral met de eigenaardige wijze, waarop deze in het eigen land gevoerd zoude moeten worden, als deze reeds te voren eene stelselmatige, zij het dan ook slechts korte opleiding hadden genoten ter voorbereiding van de taak, die hen in tijden van gevaar zoude wachten?

Deze uitwijding, M. H., voert mij terug tot de onderstelling waarvan ik uitging, n.l. dat een grooter of kleiner gedeelte van ons leger een overmachtigen vijand den overgang van de rivieren in het oosten van ons land zoude moeten betwisten. Ik herhaal, hoe dit moet geschieden, laat ik in het midden, maar is mijne vaste overtuiging, dat in een dergelijk geval een *actieve* verdediging, een voortdurend en herhaald optreden van kleine, zelfstandige troepenafdeelingen tot het gewenschte resultaat kan leiden.

Maar ik wil verder gaan; 's vijands overmacht, een omtrekkende beweging of eenige andere omstandigheid noodzaken ons, de stelling aan den IJsel te verlaten en op de eerste eigenlijke verdedigingslijn, de Nieuwe Hollandsche Waterlinie terug te trekken.

Hoe moet deze terugtocht worden uitgevoerd? Over de Veluwe, met een misschien veel sterkeren vijand op de hielen? *Dan* zouden er misschien oogenblikken kunnen aanbreken,

dat wij ons in het open veld hadden te meten met een overmachtigen vijand; dat er sprake kon zijn van een achterhoede, uit een of meer bataljons infanterie, met daaraan toegevoegde cavalerie, artillerie en genietroepen bestaande, dat er werkelijk »Bevelen voor de achterhoede» zouden moeten worden gegeven en in bijzonderheden moeten worden uitgewerkt, dat wij een oorlog in het groot te voeren hadden, zooals de gezaghebbenden in de groote Europeesche legers zich zulks voorstellen.

Het is hier evenwel niet de plaats om in détails te treden, over de wijze waarop deze terugtocht moet worden uitgevoerd; alleen zij opgemerkt dat de talrijke spoorbanen, die ons land van oost naar west doorsnijden, daaraan wel een ander karakter zullen verleen en dan dat van een terugtocht over het open veld.

Of wij nu nog een tijdlang vóór de Nieuwe Hollandsche Waterlinie zullen standhouden, dan wel dadelijk in en achter deze verdedigingslijn zullen teruggaan, kan hier zonder bezwaar in het midden worden gelaten; alleen zij opgemerkt, dat in het eerste geval, dus bij het standhouden vóór de N. H. Waterlinie, de strijd ook al weder zal bestaan in het korter of langer verdedigen van een stelling, die tevoren misschien reeds ter verdediging was ingericht, natuurlijk gepaard aan uitvallen op grootere of kleinere schaal, waarbij dan misschien de strijd in het open veld, zooals wij die jaar in jaar uit bij alle oefeningen voeren, tot zijn recht kan komen. Maar zelfs dan nog zullen hier geen regimenten met een bataljon als voorhoede optreden, hier zal het evenmin noodig zijn, om bevelen te geven voor de voorhoede, voor flankdekkingen, voor zelfstandige cavalerie, wat dies meer zij, neen, al deze ondernemingen zullen waarschijnlijk het karakter dragen van overvallingen, van verrassingsgevechten, waarin zelden grootere onderdeelen, maar gewoonlijk zelfstandige pelotons en compagnieën zullen optreden, waar dus ook van den subalternen officier een groote mate van besluitvaardigheid, van doorzicht, van initiatief wordt vereischt.

Het is een onwederlegbaar feit, dat al deze eigenschappen, ook tegenwoordig bij onze officieren worden aangekweekt en dat tal van aanschrijvingen van hooger hand op de noodzakelijkheid wijzen, overal, waar de aard van de oefening het medebrengt, hem voor toestanden te plaatsen, waarin hij zelfstandig, maar tevens snel moet handelen, maar ik meen ook weinig tegenspraak te zullen vernemen, wanneer ik het feit constateer, dat, waar tegenwoordig het zwaartepunt van de oefeningen steeds gericht wordt op de opleiding der manschappen van de jongste lichting, die van het kader, en ook van de jongere officieren, te wenschen begint over te laten.

Een lichtzijde is er evenwel te bespeuren en het doet mij genoeg en deze met nadruk te moeten en te kunnen constateren. De zoogenaamde pelotons- en compagnies-oefeningen hebben bij ons wapen zich in de laatste jaren burgerrecht verworven, oefeningen n.l., waarbij luitenants en kapiteins in de gelegenheid gesteld worden, enkele malen per jaar hun onderdeel aan te voeren, dat door samenvoeging van manschappen van andere compagnieën of bataljons, zooveel mogelijk op oorlogssterkte is gebracht, terwijl hetzij een gemarkeerde tegenpartij, hetzij een van gelijke sterkte, daarbij het optreden en de handelingen des vijands aangeeft. Deze oefeningen, mits met zorg voorbereid en door bekwame hand geleid, kunnen in de toekomst aan de opleiding van officieren en minderen van ons wapen zeer ten goede komen; als ik zoo dadelijk met een enkel woord de indeeling in tijdperken zal bespreken, zooals ik die voor ons wapen zoude wenschen, hoop ik tevens aan te toonen, dat zij nog meer dan tot nu toe kunnen gehouden worden, maar bovendien nog meer kunnen bijdragen, om officieren en kader voor te bereiden voor de taak, die hen bij de verdediging des vaderlands kan wachten.

Van harte wensch ik, dat de periode, die het aan ons leger gegund is, om vóór de liniën en stellingen stand te houden, van langen duur zij, maar lang of kort, bijzonder gunstige

omstandigheden buiten rekening gelaten, zullen wij er, gedwongen of niet, ten slotte achter moeten teruggaan. Ik wil thans een oogenblik van de onderstelling uitgaan, M. H., dat een willekeurig veldbataljon van ons wapen, natuurlijk in verband met de andere onderdeelen van het regiment, waartoe het behoort, de opdracht ontvangt, de *bezetting* uit te maken van een gedeelte dier verdedigingsstelling, welke reeds door andere troepen tot op zekere hoogte in staat van verdediging is gebracht, terwijl aan dit bataljon tevens de *bewaking* van dit gedeelte der stelling is opgedragen, en de aanleuning van een der vleugels gevormd wordt door een willekeurig fort.

Welke diensten zal het bataljon daar nu hebben te presteeren ?

In de eerste plaats zal een lijn van weerstand moeten worden ingericht, zal een verdedigende stelling moeten worden gemaakt, waarin onder de meeste omstandigheden 's vijands met kracht doorgevoerde aanvallen zullen moeten worden afgeslagen. Nu wil ik gaarne van het beginsel uitgaan, dat de richting van die lijn van weerstand reeds in vreedestijd is bepaald, dat alle werkzaamheden, die daarin moeten geschieden, reeds te voren minitiens zijn vastgesteld, zoodat aan den commandant van het bataljon een nauwkeurige opgave kan worden verstrekt van alle werkzaamheden, die van zijne onderhebbenden worden gevergd. Betrof het nu de inrichting eener *vluchtige* verdedigingsstelling, zooals de kapitein Mijsberg deze voor enkele maanden voor u demonstreerde, ja, dan zijn de pionierwerkzaamheden, welke verricht moeten worden, nog al eenvoudig, zoodat zij door de veldbataljons zeker wel kunnen worden uitgevoerd, *mits zij geleid worden door officieren*, die èn door hunne opleiding èn door hunne meerdere ontwikkeling, in staat zijn de leiding ook van die werkzaamheden op zich te nemen, die hun tot nu toe in de practijk misschien geheel onbekend waren. Iets anders is het evenwel, wanneer de leiding aan onderofficieren moet worden overgelaten. Deze kunnen alleen datgene doen uitvoeren, wat hun in vreedestijd is onderwezen, wat zij meermalen practisch beoefenden, en als wij ons dan afvragen of de op-

leiding, die deze gewichtige elementen in de lagere bevelvoering bij ons wapen — ten minste wat de *veld* bataljons betreft — overal voldoende is, dan moeten zeker allen, die daarover met kennis van zaken kunnen oordeelen, er een beslist ontkenkend antwoord op geven.

Dit betreft, zooals ik zeide, evenwel slechts de vluchtige versterkingen, die, zooals de heer Mijsberg aantoonde, meermalen door zelfstandige onderdeelen van het veldleger moeten worden gemaakt; in de eigenlijke verdedigingsliniën komen echter nog een groot aantal andere werkzaamheden voor, die behalve een groote mate van technische vaardigheid, bovendien nog een juist blik op het terrein en andere hoedanigheden vereischen. Het zoude mij te ver voeren deze alle op te sommen, maar een enkel voorbeeld wensch ik toch aan te stippen. De loopgraven, welke in de voorste verdedigingslijn moeten worden aangelegd, zullen thans niet, evenals tijdens den strijd in het voorterrein, gedurende enkele uren, hoogstens misschien een paar dagen bezet moeten blijven, maar moeten weken —, misschien zelfs een paar maanden lang de verdedigende infanterie beschutten tegen 's vijands geweer- maar ook tegen diens artillerievuur, zoowel uit lang- als uit krombaangeschut.

Met de eenvoudige loopgraaf voor knielende of staande schutters kan men daar dus niet volstaan, men zal daar minstens noodig hebben de »verzwaarde loopgraaf" uit ons »Voorschrift op den Pionierarbeid door Infanterie" 1), welke ik liever: »Loopgraaf met gedekte gemeenschap achter de schutters" zoude willen noemen.

Het normale profiel geeft hier voor de grootste diepte der ingraving een afmeting aan van 1.5 M. bij een borstwering-hoogte van 0.5 M., maar nu is het algemeen bekend dat in onze polderterreinen, afgezien van de vóór de linie gestelde onderwaterzettingen, een diepte van ingraving van 1.5 M. op de meeste plaatsen onmogelijk is. Dat is geen bezwaar, zegt het V. P. I.. kan men niet diép genoeg graven,

1) In het vervolg kortweg V. P. I. genoemd.

dan blijft men maar 2 dM. boven het grondwater, maakt de ingraving breeder en de borstwering des te hooger. Maar nu komen de mannen der practijk, zij die den werkelijken oorlog in de latere jaren, sedert het rookzwak buskruit algemeen toepassing vond, hebben gezien — en ik behoef niet te zeggen, dat ik hier meer bepaaldelijk de aandacht vestig op de voordracht van den heer Ram te dezer plaatse — ik zeg nu komen de mannen van de practijk en die verkondigen het van de daken: 'maak uwe gevechtsdekkingen zoo laag mogelijk, zorg dat de vijand ze uit de verte niet ziet, stel alles wat in uw vermogen is, in het werk, om hem te beletten, waar te nemen. of zij al of niet bezet zijn, en hij zal u niet onder vuur nemen.' Hoe nu deze beide tegenstrijdigheden te combineeren, als men, zooals met het meerendeel onzer infanterie-officieren het geval is, het in de practijk nooit verder gebracht heeft, dan misschien hoogstens tot een stukje verzwaarde loopgraaf in een terrein, waar men meters diep zou kunnen graven, zonder op grondwater te stuiten?

Maar ik ga verder! Men verlangt in deze loopgraven voor hen, die permanent de bezetting er van moeten uitmaken, nog bijzondere dekkingen, hetzij door planken, hetzij door middel van in de borstwering gespaarde nissen, zooals het Deutsche *Feldbefestigungs-Vorschrift* ze reeds een tiental jaren geleden leerde kennen. Nu wil ik gaarne aannemen, dat de jongelieden, die jaarlijks, zoowel bij de K. M. Akademie als bij den Hoofdcursus tot den officiersrang bij ons wapen worden opgeleid, theoretisch volkomen op de hoogte gebracht worden met de afmetingen, de inrichting en de meest geschikte opstelling van dergelijke schuilplaatsen, en dat zij, wanneer hun een dergelijke opdracht wordt verstrekt, zich misschien beter dan men zoude verwachten, van de opgedragen taak zouden kwijten, maar evenzeer is het mijne vaste overtuiging, dat — aangezien ons V. P. I. over deze inrichtingen een absoluut stilzwijgen bewaart, er ook tal van subalterne officieren in ons leger gevonden worden, die van dergelijke inrichtingen nooit iets vernamen, en dat er slechts weinigen zijn,

die ze, tijdens een detachering bij het Korps Genietroepen, practisch zagen uitvoeren.

Nu moge men in deze weer een wissel trekken op de algemeene ontwikkeling, het gezond verstand en de wetenschappelijke kennis van ons officierskorps, en ik zal zeker de eerste zijn, die er van overtuigd is dat men zich zal weten te redden, maar ik zoude veel liever hier ronduit willen verklaren: »De opleiding van ieder officier en van het meerendeel der onder-officieren van ons wapen was in vreedstijd zoodanig dat men er van verzekerd kan zijn, dat hij dergelijke moeilijkheden, hoogstens na eenige aanwijzingen van hoogerhand, kan oplossen.

Ik noemde tot nu toe slechts een van de noodzakelijke werkzaamheden, die in ieder geval in de verdedigingsliniën verricht moeten worden. Er is evenwel nog meer te doen! Het voorterrein moet worden opgeruimd, hindernissen en beletselen moeten worden aangebracht, coupures moeten worden gemaakt, de gemeenschap moet worden verbeterd, waartoe colonnewegen moeten worden gemaakt, waarbij het meermalen noodzakelijk zal zijn, smalle wateren te overbruggen, spoor- en tramlijnen, voor breed- en voor smal spoor moeten worden aangelegd, afwachtingsdekkingen en gereedschapsdepots moeten worden gemaakt, alle werkzaamheden, waarvan het kader der veldbataljons van ons wapen tot op zekere hoogte *theoretisch* misschien eenig begrip heeft, maar waarvan het, enkele uitzonderingen daargelaten, *practisch* nooit iets heeft helpen uitvoeren. En nu moge mij tegengeworpen worden, dat voor al deze werkzaamheden de infanterie grootendeels zal optreden als handlanger der genietroepen, het heeft bij mij steeds een punt van ernstigen twijfel uitgemaakt, of de sterkte van ons Korps Genietroepen wel toelaat, daarvan overal een voldoende aantal onderofficieren en minderen te detacheren bij die infanterieafdeelingen, die aan deze hulp werkelijk behoefte zouden gevoelen, of niet, vooral in de eerste periode van het in staat van verdediging brengen onzer liniën en stellingen, de handen van het vierde wapen zoodanig zijn gebonden dat het, hoe gaarne het de infanterie ook in hare werkzaamheden behulp-

zaam wil zijn, dit wapen alleen zijn gang moet laten gaan, en haar alleen in zeer bijzondere gevallen te hulp kan komen.

Het zij verre van mij, te willen eischen, dat de vredesopleiding der infanterie van de veldbataljons zich zoover uitstrekt, dat *alle* opdrachten, die haar bij den strijd om onze liniën en stellingen kunnen worden verstrekt, reeds te voren zoodanig practisch zijn beoefend, dat men haar de uitvoering, om zoo te zeggen zonder er naar om te zien, kan toevertrouwen. Iets anders is het evenwel, dat men, zooals tot nu toe meerendeels het geval is, bij die opleiding volstrekt geen rekening houdt met de eischen, die het in staat van verdediging brengen dier liniën stelt, en men aan kader en manschappen slechts een zeer klein gedeelte van de op hen rustende taak: „het verbeteren van het gevechtsveld voor het oogenblikkelijk oorlogsdoeleinde” onderwijst.

Het vak der verdedigingslinie, waarin het bewuste veldbataljon is geplaatst, moet niet alleen *versterkt*, maar ook *bewaakt* worden. Nu is het een feit, dat geen der hoofdstukken uit het Voorschrift op den Velddienst voor het Nederlandsche Leger met meer voorliefde in vreedestijd wordt beoefend dan het Hoofdstuk: Voorpostendienst! En terecht! De verschillende diensten, die zoowel van onderofficieren en korporaals, als van den gewonen soldaat „op veldwacht” geëischt worden, zijn meer dan eenige andere geschikt, om hen te bekwamen voor hun, zij het dan voor de meesten slechts tijdelijk beroep, een beroep echter, dat onder deze omstandigheden, wanneer een hardnekkige kamp om onze liniën en stellingen moet worden gestreden, van allen een groote mate van geestkracht, van offervaardigheid, maar ook van het gebruik van het gezond verstand eischt; de aanwijzingen, die ons Voorschrift op den Velddienst dan ook voor den dienst der posten en der veldwachtpatrouilles geeft, acht ik in het algemeen voldoende, om er op te kunnen vertrouwen, dat deze dienst, wat het personeel mindere militairen betreft, in vreedestijd voldoende wordt onderwezen, om te mogen verwachten, dat hij in tijd van oorlog

zonder bijzondere voorbereiding naar behooren zal worden verricht.

Dit neemt evenwel niet weg, dat ik toch gaarne het geheele Hoofdstuk »Voorpostendienst" uit ons V. V. meer in den geest van de eischen, die de bewakingsdienst in onze verdedigingsliniën stelt, gewijzigd zag.

Afgescheiden toch van het Hoofdstuk »Marschvoorposten", dat door zijne beknopte duidelijkheid toch steeds bij oefeningen op het terrein en op de kaart, een onuitputtelijke bron vormt van strijd- en strikvrage, maar dat gelukkig bij den »Voorpostendienst in den vestingoorlog", niet wordt genoemd, is het Hoofdstuk »Voorpostendienst" ook al weder geheel en al ingericht naar de beginselen, die daaromtrent in de legers der groote Europeesche mogendheden zijn vastgesteld en heeft het blijkbaar bijna uitsluitend ten doel, regels te stellen voor de beveiliging eener rustende afdeeling in kantonnement of bivak in het open veld, dus in een toestand waarin het Nederlandsche leger, als het zijne liniën en stellingen bezet heeft, niet verkeert. Het spreekt wel van zelf, dat dergelijke voorschriften niet kunnen worden gemist, hoewel naar vereenvoudiging gestreefd kon worden, maar noode mist men in ons Voorschrift bepaalde, uitvoerige en juiste gegevens voor den veiligheidsdienst in onze verdedigingsliniën. Het vermeldt alleen, dat de dienst zal worden geregeld »naar de door den commandant der stelling gegeven aanwijzingen en bevelen", die waarschijnlijk zeer sterk zullen afwijken van de beginselen, in het Voorschrift voor den gewonen voorpostendienst aangegeven, zoodat oefening van den troep daarin in vreedstijd zeker hoogst noodzakelijk mag geacht worden, terwijl in ieder geval de eisch moet gesteld worden dat de officieren zich een beeld kunnen vormen van die beginselen, opdat zij, vooral wanneer de tijd voor het uitvoeren van bevelen niet ruim is toegemeten -- en dit zal in deze omstandigheden wel steeds het geval zijn -- ook zonder uitvoeriger voorschriften kunnen samenwerken tot den goeden gang van dezen zoo gewichtigen tak van dienst.

Het vak, dat aan het bataljon ter verdediging is opgedragen, moet echter niet alleen *versterkt* en *bewaakt* worden, het moet ook worden *verdedigd* tegen 's vijands aanvallen.

Terecht mag de vraag gesteld worden: welke taak zal in dit opzicht aan het bataljon gesteld worden? De verdedigingslinie bestaat toch uit een drietal elementen, forten, batterijen en de infanterie-verdedigingslijn, die allen moeten samenwerken tot bereiking van hetzelfde doel, het afslaan van 's vijands pogingen, om zich in het bezit van een gedeelte der linie te stellen, om deze dus te doorbreken. En zoo ergens, is hier samenwerking noodig tusschen de verschillende wapens, in casu de vestingartillerie en de infanterie.

En ook deze samenwerking, M. H. zal, naar ik vrees, bij de opleiding, die het gros onzer infanterie thans voor hare taak in oorlogstijd ontvangt, te wenschen kunnen overlaten.

Aan de inrichtingen van onderwijs, waar de toekomstige infanterie-officier wordt opgeleid, wordt de strijd in de verdedigingsliniën en de taak, die voor forten en tusschenbatterijen is weggelegd, uitvoerig behandeld, zoodat mag worden aangenomen, dat de jonge officier op het oogenblik, dat hij in zijn rang optreedt, *voldoende* op de hoogte kan zijn met de taak, die op hem zoude rusten, wanneer hij met de afdeeling onder zijne bevelen bestemd was, een deel der bezetting dier linie uit te maken. Dit is nog meer het geval, nu het regel is geworden om de jongelieden van het laatste studiejaar in de gelegenheid te stellen, eenige, vooral nieuwere forten en verdedigingswerken te bezichtigen en op die wijze door eigen aanschouwing zich een denkbeeld te vormen van de inrichting dezer werken, een studiereis, die op de meesten een diepen indruk maakt en achterlaat, en die, naar ik vertrouw, in de toekomst eer uitgebreid dan ingekrompen zal worden.

Maar *les idées marchent* en dit geldt vooral voor de beginselen, die aan den vestingoorlog ten grondslag gelegd worden. Wat het eene jaar als vaststaand beginsel wordt aangenomen, wordt het volgende jaar soms als geheel onbruikbaar verworpen: men denke slechts aan den strijd, dien er gevoerd is geworden

over de plaatsing van lange kanonnen op de voorfronten der forten, waar zij steeds gered kunnen zijn, of wel in de tusschenbatterijen, die eerst na het uitbreken van den oorlog worden opgeworpen, over de vraag of die kanonnen nog, na in de forten hunne *Schuldigheid* te hebben gedaan, naar deze batterijen kunnen worden overgebracht, over groot flankement, traditorbatterijen, snelvuurgeschut, wacht- en woonforten, brisantgranaten en dergelijke. En nu verneemt de officier, die na zijne benoeming als zoodanig bij een veldbataljon wordt ingedeeld, en niet eenige jaren later de lessen der Hoogere Krijgsschool volgt, daarvan in de eerstvolgende jaren weinig of niets meer. Wel worden deze vraagstukken in de periodieke pers besproken, maar veel te dikwerf wordt door de schrijvers dezer artikelen op den voorgrond gesteld, dat de lezer volkomen op de hoogte is met den stand van het vraagstuk, zoodat niet iedereen *die* leering uit deze artikelen trekt, welke hij bij eenige meerdere voorbereiding, daaruit zou kunnen trekken. Daarom werd het ook door mij met instemming begroet, dat de kapitein Fabius als onderwerp van zijne voordracht in deze vereeniging koos de bespreking van de »Nieuwere denkbeelden omtrent aanval en verdediging in den vestingoorlog», waardoor menigeen zich weder een juister beeld kon maken van den stand van verschillende vraagstukken, die op de landsverdediging betrekking hebben.

Nu zal misschien gevraagd worden, wat heeft de infanterie-officier, op het oogenblik, dat hij de linie binnenrukt, om deze te helpen verdedigen, met al deze vraagstukken noodig? Hierop antwoord ik zeer positief, veel, zeer veel, ja alles! De officier is hier, zooals overal elders, in de eerste plaats de *aanvoerder*, in de tweede plaats de *onderwijzer* van het kader en de manschappen, die onder zijne bevelen dienen. Hij moet hen in vreedstijd opleiden, hen bekend maken met alles, wat zij in oorlogstijd zullen hebben te verrichten, maar daarvoor moeten hem positieve gegevens ten dienste staan. En hoe is het daarmee nu bij ons gesteld? Alleen het V. P. I. wijdt een viertal bladzijden aan het »profiel en tracé van verdedi-

gingswerken", hetwelk daarin alleen is opgenomen »opdat de korporaa's, die zich voor het examen van sergeant voorbereiden, geen afzonderlijk boek behoeven aan te schaffen, om het van hen gevorderde betreffende de Versterkingskunst te leeren."

Deze vier bladzijden bevatten evenwel niets dan een dorre opsomming van definities, zonder eenige inleiding, zonder eenige toelichting, zoodat zij door het meerendeel van het kader niet worden begrepen en voor het af te leggen examen eenvoudig worden van buiten geleerd, om ze daarna zoo spoedig mogelijk te vergeten.

Maar het onderwijs in dit vak zoude toch meer vruchten kunnen dragen, indien het gegeven werd door personen, die het geleerde konden toelichten. Dit is evenwel dikwerf ook niet het geval. In den regel toch wordt dit onderwijs opgedragen aan de sergeanten, aangeduid met den wijschen titel »bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen," en daar van deze onderofficieren geen meerdere kennis van de versterkingskunst gevorderd wordt, dan het V. P. I. aangeeft, zijn zij voor het grootste gedeelte ook niet in staat, hunne leerlingen eenige leiding te geven bij het onderwijs in deze wetenschap.

De gevolgen van deze meer dan gebrekkige kaderopleiding, kunnen uit den aard der zaak veelvuldig zijn. De onderofficier, die voor het eerst tot de bezetting eener verdedigingslinie wordt bestemd, staat daar, om zoo te zeggen, te kijken als een kat in een vreemd pakhuis; alles wat hij om zich heen ziet, is hem vreemd, dat fort daar in de verte, die batterijen daar achter hem, zijn zaken waarvan hij nooit heeft gehoord; veel zal hij nu nog te vragen, veel te leeren hebben, en daarvoor ontbreekt nu zeker de tijd en de gelegenheid. Maar dit zal ook oorzaak zijn, dat hem, ten minste voorloopig, geen zelfstandige opdrachten, hetzij tot het uitvoeren eener gevechtshandeling, hetzij tot het bijstaan van vesting-artillerie of genie-troepen bij werkzaamheden, waarvoor deze wapens handen te kort komen, kunnen worden verstrekt. Men denke bijv. aan de mogelijkheid, dat het stelsel »wachtforten" wordt ingevoerd, en aan een onderofficier de opdracht wordt gegeven, met zijne

afdeeling een of meer etmalen te vertoeven in een fort, waarvan hij de inrichting niet kent, den gang van den dienst niet weet, waar alles hem vreemd is! En op het »*débrouillez-vous*» der Franschen uit den oorlog van 1870, mogen wij het werkelijk niet laten aankomen!

Toch ware, naar mijne meening, op zeer eenvoudige wijze in vreedstijd reeds in dit euvel te voorzien, wanneer wij toch bij de vele reglementen, voorschriften en leidraden, die wij reeds bezitten, nog één voorschrift bezaten, dat ik liefst zoude noemen een »Leiddraad voor de oefeningen in den vestingoorlog».

Het zal u vreemd toeklinken, M. H., dat een infanterie-officier nog aandringt op een nieuw voorschrift, terwijl hij bij ondervinding kan weten, hoe moeilijk het is, zich thuis te gevoelen in de reeds bestaande, vooral omdat deze zoo dikwerf gewijzigd worden. En toch acht ik het verschijnen van een dergelijken leiddraad een eisch des tijds, niet alleen om eenheid te brengen in de verschillende inzichten, die omtrent het voeren van den vestingoorlog nog steeds heerschen, maar vooral om te zorgen, dat van ons officierskorps na den oorlog niet kan gezegd worden wat de overste Frobenius nog kort geleden schreef van het Duitsche officierskorps van 1870: »Het is een opmerkelijk verschijnsel, dat de gebeurtenissen uit de jaren 1870/71 jarenlang tot in de kleinste bijzonderheden zijn uitgewerkt, voor zoover zij betrekking hebben op de operatiën en veldslagen van het *velilleger*, en dat de talrijke voorbeelden, die de *vestingoorlog* ons gedurende dezen krijg biedt, bijna geheel voor het algemeen belang en de wetenschap verloren gingen, zoodat zelfs het verband, dat de meeste veldslagen hadden met de operatiën om deze of gene vesting, niet werd opgemerkt. Dit is alleen hieruit te verklaren, dat in het *Duitsche leger* destijds een groote mate van onkunde heerschte op het gebied van den vestingoorlog, zoodat het aan genoegzame voorbereiding ontbrak, om dezen krijg met goed gevolg te kunnen voeren» 1).

1) Zie de beoordeeling door Frobenius van *Gundelach, Festung- und Feldarmee im Kriege 1870/71*. Militär-Literatur-Zeitung 1902, n° 1, blz. 24.

Die voorbereiding, M. H., ontbreekt naar ik vrees ook nog een groot gedeelte onzer officieren, niet tengevolge van gebrek aan goeden wil, maar door het gemis van de noodige positieve gegevens, die als leiddraad kunnen dienen zoowel voor eigen studie als voor de oefeningen, zoowel binnen- als buitenkamers.

Dezen leiddraad, waarvan de kennis verplichtend moest zijn voor officieren van alle wapens, wenschte ik in beginsel alleen in handen van den officier te zien; — van den sergeant-majoor-titulair en van den vaandrig, onverschillig van welk wapen, zonde evenwel de kennis van enkele hoofdstukken gevegd moeten worden, zoowel omdat zij in oorlogstijd steeds de plaats van een luitenant moeten vervullen, als ook omdat de eersten door de uitbreiding van hun gezichtskring ook beter in staat zullen zijn, het onderwijs van de aan hunne zorg toevertrouwde leerlingen te leiden.

Het bezit van een dergelijken Leiddraad zoude evenwel ook van zeer veel nut zijn voor het militair onderwijs. *Juist* omdat over de wijze, waarop de strijd in onze verdedigingsliniën moet gevoerd worden, zulke verschillende opvattingen heerschen, zal de richting, waarin het onderwijs in dezen belangrijke tak van militaire wetenschap aldaar wordt gegeven, meermalen afhangen van de persoonlijke inzichten van den officier-leerbaar. Bij ondervinding is het mij bekend, hoe moeilijk het dikwerf was, deze beginselen in beknopte, duidelijken, maar toch positieven vorm samen te vatten, opdat de leerlingen, van wier bevattingsvermogen in dit tijdperk hunner studiën toch zooveel geëischt wordt, niet worden bezwaard met een opeenstapeling van op het oogenblik heerschende meeningen, die, kort nadat de officiersrang is bereikt, door anderen wederom worden tegengesproken en over boord geworpen, terwijl zij toch den grondslag vormen voor den gedachtengang, dien zij zich, ten minste in de eerste jaren, van deze belangrijke aangelegenheid zullen vormen.

Hoewel het buiten het kader dezer voordracht ligt, wensch ik er evenwel met een enkel woord op te wijzen, dat het verschijnen van een »Leiddraad voor de oefeningen in den

Vestingoorlog" ook zeker met instemming begroet zou worden door de commandanten van forten en andere zelfstandige verdedigingswerken *in* en *buiten* onze liniën, die van tijd tot tijd memoriën van verdediging en andere bescheiden moeten indienen, en hiertoe tot op het oogenblik alle officieele gegevens missen, zoodat zij slechts aangewezen zijn op de gegevens, hun door hunne voorgangers of hunne oogenblikkelijke chefs verstrekt, waardoor eenheid in opvatting, die toch zoozeer noodig is voor een zoo belangrijke zaak als de verdediging des vaderlands, niet wordt bevorderd.

Na hetgeen ik reeds omtrent den door mij gewenschten leiddraad heb gezegd, kan ik met een paar woorden den inhoud, zooals ik die mij voorstel, omschrijven.

In het 1e hoofdstuk zoude een overzicht moeten worden gegeven van de verdedigingsliniën en stellingen, welke in vredes-tijd reeds voorbereid, in geval van oorlog zonden moeten of kunnen bezet worden; hierbij ware een overzicht te voegen van de inundatiën, van de algemeene inrichting van forten, batterijen en andere verdedigingswerken, zonder daarbij in détails te treden, die in het algemeen schadelijk konden zijn voor de landsverdediging. In hoever de benaming en juiste ligging der verdedigingswerken in den leiddraad zouden moeten worden aangegeven, durf ik niet beslissen, maar toch meen ik te mogen constateeren, dat, waar aan dit onderwerp reeds zooveel publiciteit is gegeven geworden, wij niet al te bedachtzaam behoeven te wezen in het verstrekken van algemeene gegevens omtrent deze zaken.

Een 2de hoofdstuk zoude moeten behandelen de beginselen, die voor het in staat van verdediging brengen dier werken en liniën in het algemeen als grondslag zonden moeten dienen. Omtrent de *technische* nitvoering wenschte ik daarin niets vermeld te zien; de reglementen en voorschriften der verschillende wapens moeten de noodige aanwijzingen voor deze détail-zaken verschaffen en kunnen zoo noodig in den geest van den Leiddraad omgewerkt, misschien ook vereenvoudigd worden, een

opmerking, welke ook geldt voor de beide volgende hoofdstukken.

Het 3de hoofdstuk zoude aan den bewakingsdienst kunnen gewijd worden, waardoor hetgeen in het V. V. over den voorpostendienst in den vestingoorlog is vermeld, zoude kunnen vervallen. In hoever men hier ook rekening dient te houden met den toestand, welke ook kan voorkomen, dat een gedeelte van het veldleger nog vóór de linie standhoudt, wensch ik in het midden te laten.

In het 4de hoofdstuk zouden dan, nadat een schema gegeven is van de vermoedelijke handelingen des aanvallers, de beginselen moeten worden vermeld, die aan de verdediging ten grondslag liggen. Daar vooral dit gedeelte den grondslag moet vormen, zoowel voor de practische oefeningen der verschillende wapens, die de bezetting eener verdedigingslinie of fort uitmaken, als voor de theoretische oefeningen, die vooral des winters met de officieren worden gehouden, is het zeker het belangrijkste, maar ook het moeilijkst samen te stellen gedeelte van het geheele Voorschrift.

Daar zoowel de verplegings- als de geneeskundige dienst in liniën en stellingen bij afzonderlijke voorschriften zijn geregeld, kan de Leiddraad hierover het stilzwijgen bewaren en zoude het laatste hoofdstuk een aantal wenken moeten bevatten, zoowel voor de opleiding van den troep voor dit gedeelte zijner taak als voor de jaarlijks in de liniën te houden oefeningen.

Ik wensch M. H. het schema, dat ik tot nu toe gaf van het verloop dat onze landsverdediging zoude kunnen hebben, niet verder uit te werken, en dus onbesproken te laten de vraag, of het leger, na vrijwillig of gedwongen, de stelling te hebben verlaten, nog een strijd te voeren zal hebben in ons polderterrein, alvorens misschien een nieuwe verdedigingslinie te bezetten. Die polderoorlog toch — wij weten het — zal wederom een aaneenschakeling vormen van partiëele gevechten, van gevechten van kleine en betrekkelijk kleine troepenafdeelingen, gevechten, waarbij een aanvallend optreden van de eene af-

deeling in den regel gepaard zal gaan met een verdedigenden strijd op de andere deelen van het gevechtveld, waarbij dus wederom geen lange en langdradige voor- en achterhoedebevelen, geen uitgewerkte beschikkingen voor een aanvallend of verdedigend gevecht zullen te geven zijn, maar korte en duidelijke bevelen, overeenkomstig den oogenblikkelijken gevechts- of legeringstoestand.

Juist evenwel dat geïsoleerd optreden van kleine troepenafdeelingen leidt mij er toe, nog een paar woorden te wijden aan de wijze, waarop onze infanterie voor deze taak vooral wordt voorbereid, in verband met de Regeling der Instructie zooals zij voor de Regimenten Infanterie is voorgeschreven.

Dit is evenwel niet het gemakkelijkste gedeelte van de taak, die ik op mijne schouders heb geladen, daar menig C. Ct., die mijne denkbeelden hoort of leest, mij zeker zal toeroepen: ja, maar dat gebeurt bij mijne compagnie al sedert jaren! »Zoo-veel te beter!» is daarop mijn antwoord, maar aangezien het blijkt dat die denkbeelden nog niet algemeen ingang vonden, meen ik goed te doen, er nog eens op te wijzen.

De »Regeling der Instructie» kent vier tijdperken, waarvan het *eerste* zich uitstrekt van begin Maart tot 10 Juli, het *tweede* van dien datum tot de opkomst der lichteningen voor herhalingsoefeningen, dus ongeveer tot het laatst van Augustus, het *derde* van dat tijdstip tot 15 November, het *vierde* ten slotte tot begin Maart.

In het eerste tijdperk moet, onder meer, beoefend worden het eerste gedeelte van het E. R. I. in zijn geheelen omvang en een deel van het tweede gedeelte, het schieten, den velddienst en eenige andere zaken, die hier verder buiten beschouwing kunnen blijven, terwijl het tweede tijdperk meer in 't bijzonder bestemd is voor de oefeningen van het bataljon, het derde, tot na afloop der grootere najaarsoefeningen, voor dat van het regiment. Hoewel de Regeling der Instructie het niet bepaald voorschrijft, is het blijkbaar toch de bedoeling, dat in het tweede en derde tijdperk het gevechtsexercceeren met grootere afdeelingen regel is en de gesloten exercitiën uitzondering

zijn. Hoewel een en ander de gevechts- en velddienstoefeningen met kleinere afdeelingen, hoogstens compagnieën op oorlogsterkte, niet uitsluit, worden deze oefeningen in dit tijdperk op den achtergrond geschoven. En deze oefeningen acht ik, juist voor onze eigenaardige landsverdediging, van het grootste gewicht. Wel worden zij, zooals ik reeds opmerkte, in sommige misschien wel in vele garnizoenen, onder den naam compagnie- en pelotonsoefeningen gehouden, maar *te* weinig in aantal om een bepaalden invloed te hebben op de geoefendheid van ons wapen.

Hierin zou dan door een betrekkelijk geringe wijziging in de indeeling der tijdperken verandering gebracht kunnen worden.

Het eerste tijdperk ware te bepalen van af de opkomst der militie onder de wapenen tot 15 Mei. In deze periode, waarin nitsluitend de oefening van den jongen soldaat op den voorgrond treedt, wordt onderwezen wat men zoude kunnen noemen het formeele gedeelte van het onderricht. Het 1^e gedeelte van het E. R. I., kan, behalve het hoofdstuk: de opleiding der sectie in het terrein, geheel worden onderwezen; aan voorbereidende schietoefeningen kan voldoende tijd worden besteed, dat de man in dit tijdperk reeds aan enkele schietoefeningen met scherpe patronen deelneemt, terwijl, ook om eenige afwisseling te brengen in de min of meer centonige oefeningen in dit tijdperk, enkele morgen- of namiddaguren aan de eerste beginselen van den velddienst, den pionierarbeid en het afstaandenschatten gewijd kunnen worden.

Het 2^e tijdperk wenschte ik te doen duren van 15 Mei tot 1 Augustus. In deze periode zouden, behalve op de dagen van schijfschieten, de morgenuren, later ook geheele dagen, nitsluitend moeten besteed worden aan oefeningen buiten het exercitie-terrein. De opleiding der sectie in het terrein en de practische velddienstoefeningen, bij voorkeur steeds met twee partijen, nu en dan, waar de omstandigheden het mogelijk maken, gepaard aan practischen pionierarbeid, vormen in dit tijdperk den hoofshotel. Bij voorkeur wordt de man steeds voorzien van een zeker aantal losse patronen; in ieder geval

bij oefeningen in den velddienst, bij gerechts oefeningen alleen dan, als de aard der oefening het toelaat.

Immer die Patrone im Lauf las ik onlangs nog in een Duitsche handleiding voor de opleiding van den *Patrouillenführer*, en ik stem daarmede volkomen in. Wordt de man van den boginne af er aan gewend, steeds over een zekeren voorraad losse munitie te beschikken, dan zal hij er minder misbruik van maken dan thans geschiedt, nu het beschikken over een klein aantal losse patronen bij de oefeningen dikwerf uitzondering is. Juist bij velddienst oefeningen is hij niet altijd onder het rechtstreeksche oog van den officier, deze hoort soms dat er door een patrouille in het voorterrein hevig wordt geschoten, maar kan op 't oogenblik en gewoonlijk ook niet bij het later daaromtrent in te stellen onderzoek beslissen, of het schieten terecht of ten onrechte geschiedde. Men kan er van overtuigd zijn, dat van de tien malen, dat er in dit geval geschoten wordt, het negen malen ten onrechte geschiedde, en dit is uitsluitend het gevolg van de gewoonte, om deze oefeningen zonder losse patronen te houden, waarbij de schijnbewegingen van het schieten niet door de officieren worden gehoord.

In dit tijdperk is de oefening van den enkelen man geen hoofdzaak, zonder evenwel tot bijzaak af te dalen of uit het oog verloren te worden. Nu betreft het de oefening der geheele compagnie, zoowel van den officier als van den onderofficier en den mindere. Wanneer door een onderofficier of korporaal een patrouilleopdracht, misschien onder moeilijke omstandigheden, goed wordt uitgevoerd, dan leeren de daarbij ingedeelde manschappen meer, dan wanneer zij dien patrouillegang onder aanvoering van den snuggersten van hen hadden verricht, zij het dan onder rechtstreeksch toezicht van een onderofficier.

Terwijl in het begin de compagnie uit den aard der zaak zelfstandig oefent, worden al zeer spoedig door samenvoeging van compagnieën, later van enkele bataljons, afdeelingen gevormd, die de oorlogssterkte nabij komen, zoodat ieder officier en zoo mogelijk ook de oudere onderofficieren in dit tijdperk meermalen in staat worden gesteld, al naarmate hun rang of

graad een afdeeling van een compagnie, peloton of sectie op nagenoeg oorlogsterkte aan te voeren. Wanneer dergelijke oefeningen niet alleen met takt, maar ook met opgewektheid worden geleid — en een en ander is in het algemeen, geloof ik, den Nederlandschen officier volkomen toevertrouwd — dan zullen zij er veel toe bijdragen om zoowel den meerdere als den eenvoudigen soldaat op te leiden tot hetgeen hij in oorlogstijd moet zijn: een goed gedisciplineerd soldaat, luisterende naar en lettende op de eenvoudigste bevelen, aanwijzingen en wenken van zijn onmiddellijken chef, steeds in staat om, waar die bevelen en aanwijzingen niet kunnen worden gegeven, zelfstandig te handelen in den geest van de opdracht, die het geheel ontring, die in ieder terrein, ook dat wat hij nooit te voren had gezien, den weg weet, van dat terrein partij weet te trekken, zoowel tot verhooging zijner vuurnitwerking als tot eigen dekking, die onder alle omstandigheden toont een allesziens volkomen bruikbaar soldaat te zijn.

Het bezwaar, dat misschien geopperd zal worden, dat dan de dikwerf te hoog geprezen, maar zeker met veel moeite verworven zelfstandigheid van den C.Ct. voor de opleiding zijner compagnie verloren gaat, acht ik niet groot. Zoo al niet alle dagen, dan zal toch iedere C.Ct. meermalen in de gelegenheid zijn, de oefening te leiden of wel het bevel te voeren, waarbij het kader en de manschappen zijner compagnie dan op de grootst mogelijke sterkte gebracht tegenwoordig is; bovendien acht ik het volstrekt geen nadeel, dat de manschappen zelfs meermalen staan onder het bevel van een ander officier dan den recruten-luitenant, aan wien zij gowend zijn en onder het thaus vigeerende stelsel misschien te veel gewend worden, maar bovendien behouden de C.Cn. hunne volkomene zelfstandigheid, om op de dagen en uren, die niet aan de bedoelde oefeningen worden gewijd, hunne compagnie te oefenen volgens de inzichten, die zij zich daaromtrent maken.

In de eerste plaats beschikken zij steeds over de namiddagen, behalve op die dagen, wanneer langer dan tot 12 uur 's middags wordt uitgerukt; in de tweede plaats over de dagen,

waarop des morgens naar de schijf wordt geschoten, en ten slotte over de in ons vaderland helaas veelvuldig voorkomende dagen, waarin wegens ongunstig weder niet kan worden uitgerukt. Het komt mij voor, dat, al worden de pelotous- en compagnies-oefeningen zoo veelvuldig gehouden, als de omstandigheden slechts eenigermate toelaten, den compagniescommandant tijd genoeg rest, om tusschen 15 Mei en 1 Augustus de lichting van het loopende jaar nog zoodanig te oefenen, dat zij, wat hare bedrevenheid ook in andere opzichten betreft, niet behoeft onder te doen voor de tegenwoordige lichtingen, die na 10 Juli reeds in gesloten verband geoefend worden.

Een ander bezwaar, dat m. i. zwaarder weegt, is de eisch, dat men voor de goede uitvoering der oefeningen, zooals ik die mij voorstel, veelal beschikken moet over meer terreinen, dan waarop het ons veelal vergund is te ageoren. In de laatste jaren toch vermeerderen de perceelen, die door prikkeldraad afgesloten, en door borden met »verboden toegang” als bezaaid zijn, op onrustbarende wijze.

Aan wie daarvan evenwel de schuld? Niet aan den landman, die natuurlijk onguarne ziet, dat zijne bezaaide akkers door soldaten worden vertreden, dat zijn jong hout niet wordt ontzien, te meer, daar hij slechts zelden weet, wie de verantwoordelijke persoon is, wiens afdeeling hem de schade toebreacht en hij dus evenmin in staat is, er eenige schadeloosstelling voor te eischen. Hier staat tegenover, dat in het algemeen onze boeren niet ongenegen zijn, vergunning te verleenen tot het betreden van perceelen, waar weinig of geen schade kan aangericht worden, wanneer zij door ondervinding weten dat wij, militairen, daarvan geen misbruik maken, en dat zij deze vergunning zeker niet zullen weigeren, wanneer zij er van overtuigd zijn, dat de hetzij opzettelijk, hetzij door toeval hun aangebrachte schade zal worden vergoed.

Het ware daarom gewenscht, dat ieder commandeerend officier — en ik twijfel niet of ik mag hierbij ook die der bereiden wapens insluiten — jaarlijks over eene zekere som zoude kunnen beschikken tot bestrijding dezer »*Flurschulen*”. De officieren,

die bij dergelijke oefeningen als leider of commandant eener afdeeling optreden, zullen zich dan minder behoeven te ontzien, om in dringende omstandigheden particuliere terreinen te betreden, terwijl hun, zooals van zelf spreekt, de verplichting wordt opgelegd, zoo mogelijk te voren daartoe vergunning te verkrijgen, en zij toezien, dat van de verleende vergunning onder geen voorwaarde misbruik wordt gemaakt. Kunnen zij om eene of andere reden vermoeden, dat een eisch tot schadevergoeding zal worden ingediend, dan rapporteeren zij het geval, onder blootlegging der omstandigheden, aan hun onmiddellijken chef; wanneer in dit geval de commandeerende officier, natuurlijk na de zaak behoorlijk onderzocht te hebben of te hebben doen onderzoeken, de schadeloosstelling doet nitbetalen, zonder den betrokken officier daarover verder „lastig te vallen”, dan ben ik er van overtuigd, dat ieder meerdere zulks zal toejuichen en niemand er misbruik van zal maken.

Mochten, ondanks dit alles, de bewoners van de omstreken van een garnizoen toch in 't algemeen weigerachtig blijven, de vergunning tot het betreden hunner terreinen te verleenen of wel zeer hooge eischen stellen, wat het verleenen der schadevergoeding betreft, dan ware een bedreiging, dat het garnizoen dan geheel of grootendeels verplaatst zoude worden naar een streek, waar men minder veelzuchtig was, misschien niet zonder vrucht. Het bezit van een garnizoen is niet alleen een voordeel voor de stad, waarin het is gelegd, maar ook wel degelijk voor de bewoners der omliggende plaatsen.

Het 3^e tijdperk begint op 1 Augustus en eindigt na afloop der grootere najaarsoefeningen. In de eerste plaats is dit tijdperk, evenals tegenwoordig, bestemd voor de gevechtsoefeningen in grooter verband, welke ik niet geheel wil nalaten, maar waaraan ik niet zooveel tijd wenschte besteed te zien als thans geschiedt. De grootere najaarsoefeningen zouden echter ten deele plaats moeten hebben in onze liniën en stellingen, waarvan nu eens dit, dan weder dat gedeelte in staat van verdediging zou moeten worden gebracht, terwijl alle bataljons

infanterie beurtelings voor deze oefeningen moeten worden aangewezen, zoodanig, dat ieder bataljon, bijv. minstens eenmaal in de vijf jaren, aan een practische oefening in de verdedigingsliniën deelnam.

Of deze oefeningen moeten gehouden worden op dezelfde wijze, als voor een vijftiental jaren geleden de fortmanoeuvres, waag ik niet te beslissen, daar ik nooit het voorrecht genoot, een practische oefening in onze verdedigingsliniën bij te wonen. De »Leiddraad voor de oefeningen in den vestingoorlog» zoude, zooals ik reeds de eer had op te merken, voor den aard en het verloop dezer oefeningen de noodige wenken kunnen bevatten.

Het 4^e tijdperk zoude ik bepaald wenschen te zien van af het tijdperk dat de manschappen, die voor herhalingsoefeningen onder de wapenen waren, naar hunne haardsteden vertrekken, tot einde November.

In dit tijdperk kunnen de pelotons- en compagniesoefeningen wederom worden voortgezet, hetgeen te meer gewenscht is, daar een groot gedeelte der veldvruchten binnengehaald is, zoodat het betreden van particuliere terreinen nu minder bezwaar oplevert. Maar bovendien zoude ik thans een gedeelte van den beschikbaren tijd besteed wenschen te zien, behalve aan schietoefeningen, aan practischen pionierarbeid. Voor zoover de oefeningsterreinen zulks toelaten, worden alle werkzaamheden uitgevoerd, die de Leiddraad aangeeft als zullende voorkomen bij het in staat van verdediging brengen onzer liniën en stellingen; voor zoover dit niet mogelijk is, moeten toch de werkzaamheden, bijv. die betrekking hebben op de opruiming in het voorterrein en het ter verdediging inrichten van terreindeelen en terreinvoorwerpen, met het kader worden besproken, waarvoor zich bijzonder eigenen de dagen, waarop de manschappen der compagnie, tot het uitvoeren eener pelotons- of compagniesoefening, elders zijn ingedeeld.

Opdat evenwel deze werkzaamheden beter tot haar recht komen, dan tot nu toe veelal het geval is, acht ik het noodig, dat de practische geoefendheid van onze officieren en ons kader

worde vermeerderd door hen meer dan tot nu toe het geval was, bij het Korps Genietroepen te detachceeren, en hiervoor ook aan te wijzen officieren en onderofficieren der *veldbataljons* die aan een dergelijke detachceering evenzeer behoefte hebben als hunne kameraden der tegenwoordige *vestingbataljons*. Hoewel misschien niet dadelijk, zal dan toch na eenige jaren het groote nut der oefeningen in den Pionierarbeid worden ingezien en de tijd achter den rug zijn, waarin deze oefeningen zoo stiefmoederlijk bedceeld worden, als thans, helaas, nog het geval is.

Ten slotte het vijfde tijdperk, van einde November tot begin Maart; in de meeste garnizoenen is thans het aantal manschappen te gering, om van een eenigszins geregelde oefening sprake te kunnen zijn. Het is nu, naar mijne meening, de taak van den Commandeerenden officier, om hunne diensten voor iederen dag te bepalen.

Iets anders is het evenwel met het kader; een gedeelte er van volgt de lessen der opleidingsklassen voor hooger en graad, die ik hier onbesproken wensch te laten, het overige neemt deel, deels aan het gymnastisch- en schermonderwijs, deels aan de lessen van het herhalingsonderwijs.

Het zoude mij te ver voeren, hierover uit te wijden, maar een enkelen wensch zoude ik toch even willen relevereeren. Herhalingsonderwijs beteekent voor den jeugdigen korporaal of voor den kort te voren aangestelden sergeant-titulair niet hetzelfde, als voor den onderofficier — en ook voor een enkelen korporaal, die reeds sedert eenige jaren in zijn graad dient. Terwijl de eersten in dezen wintercursus zich, wat dit herhalingsonderwijs betreft, moeten bepalen tot het op nieuw behandelen van de reglementen en voorschriften, moet thans de oudere gegraduateerde niet voortdurend met deze elementaire kundigheden, die hij zich voldoende eigen heeft *kunnen*, ten minste *moeten* maken, lastig worden gevallen, maar moet met hen een geregelde cursus worden gehouden over verschilleude onderwerpen van militairen aard, waardoor zijn blik wordt verruimd en zijne practische bruikbaarheid, ook voor de opleiding der jongere manschappen, wordt vermeerderd. Wij klagen dikwerf

dat in onze onderofficieren zoo weinig pedagogische eigenschappen schuilen, maar geven ons dikwijls ook te weinig moeite, om deze, waar zij aanwezig zijn, te ontwikkelen.

En ten slotte nog een enkel woord over de bijeenkomsten der officieren gedurende dit tijdperk.

In het begin mijner voordracht uitte ik reeds den wensch, dat deze meer rechtstreeks dienstbaar gemaakt zouden worden aan de onderwerpen, die verband houden met de landsverdediging, dat zoowel de voordrachten, door de officieren te houden, als de tactische oefeningen op de kaart in den regel tot thema hebben een onderwerp, dat min of meer rechtstreeks betrekking heeft op de oorlogvoering in onze terreinen.

Maar ik zoude dezen wensch nog verder willen uitstrekken. In vele garnizoenen ontbreken des winters tal van officieren, hetzij tengevolge van een incompleet aan luitenants, hetzij omdat vele officieren door verschillende diensten elders vertoeven of om redenen van particulieren aard afwezig zijn. Deze toestand is niet bevorderlijk aan de opgewektheid, waarmede de tactische oefeningen op de kaart, die in den regel bataljonsgewijze plaatshebben, moeten worden gehouden en die dikwerf, juist door dit gering aantal deelnemers, niet de vruchten afwerpen, die zij konden opleveren.

Het wil mij voorkomen, dat, tenminste in die garnizoenen, waar meer dan één bataljon verblijf houdt, van deze oefeningen meer vrucht kon worden getrokken, als zij, bijv. eenmaal in de twee jaren, vervangen werden door een belegeringsoefening op de kaart, waaraan alle officieren van het korps, ter plaatse aanwezig, deelnamen, terwijl de officieren van het event. aanwezige vestingbataljon meer bepaald werden aangewezen voor de bezetting der forten. Wanneer zoowel de practische als ook de tactische oefeningen der officieren meer dan tot nu toe tot onderwerp hebben vraagstukken, die met de landsverdediging in verband staan, zal zeker het bezwaar vervallen, dat wel eens tegen het houden van belegeringsoefeningen op de kaart werd gemaakt, dat het n.l. aan officieren zoude ontbreken, die voldoende met de technische details der andere wapens zouden

bekend zijn, om b.v. als artillerie- of genie-commandant op te treden, of zich met de leiding dezer oefeningen te belasten.

M. H. Ik ben aan het einde gekomen van de taak, die ik mij heden avond gesteld heb; het onderwerp, dat ik behandelde, is evenwel niet uitgeput, integendeel, er ware zeker nog veel meer over te zeggen, maar ik meen te mogen vertrouwen, dat het betoog, dat ik heden avond de eer had voor u te mogen leveren, bij enkelen uwer de overtuiging heeft mogen vestigen, dat, waar wij ons telken jare aangorden, om ons kader en onze manschappen te bekwamen voor de taak, die hen bij de verdediging des vaderlands wacht, in de *leerstof* nog wel eenige wijziging mag worden gebracht.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Ik dank den Spreker voor zijne voordracht en vraag of een der heeren het woord verlangt tot het maken van eenige opmerkingen of het vragen van nadere inlichtingen.

De heer KOOLEMANS BEIJNEN: Ik moet ronduit bekennen dat ik, hierheen gekomen met de gedachte, iets heel belangrijks te zullen hooren omtrent de opleiding van den Nederlandschen infanterist voor zijn taak in oorlogstijd, ten eenemale ben teleurgesteld.

In de rede van den heer Russer heb ik omtrent die opleiding niet veel gehoord.

De taak van de infanterie in oorlogstijd omvat zeker ontzaglijk veel en hare opleiding daartoe is hoogst belangrijk.

Wanneer ik in korte woorden zou willen aangeven, welke die opleiding zou moeten zijn, zou ik, evenals de heer Russer gedaan heeft, moeten beginnen met de vraag te stellen: waartoe de infanterie zou kunnen geroepen worden? En dan weten wij allen dat ons leger is verdeeld in een veldleger en in bezettingstroepen, de laatste tot bezetting der versterkingen en tot bewaking der liniën.

Maar wanneer men nu het eerste deel van hetgeen van de

infanterie gevergd wordt, de taak van de infanterie van het veldleger, elimineert en zegt: »dit hebben wij in Nederland niet noodig; onze reglementen zijn alle ingericht op den grooten oorlog en dien zullen wij wel nooit voeren,» — dan verschil ik daarin zoozeer in gevoelen met den heer Russer, dat zelfs debat daarover zoo goed als onvruchtbaar kan worden geacht.

Waar toch het veldleger het grootste deel van ons leger uitmaakt, daar is een opleiding voor den strijd in het open veld zeker een der hoofdvereischten. Wil men dit niet, dan moet de geheele legerinrichting veranderd worden en kan men de oefeningen van het veldleger wel nalaten om zich geheel te bepalen tot die der bezettingstroepen.

Mocht dit de bedoeling van den heer Russer zijn, dan kan ik niet nalaten daartegen een krachtig protest aan te teekenen natuurlijk een protest van man tegen man. De heer Russer kan gelijk hebben en ik kan gelijk hebben; *du choc des opinions jaillit la vérité*. Ik kan niet uitmaken wie van ons beiden gelijk heeft; doch een enkele uitdrukking van den heer Russer is mij opgevallen, die, naar ik meen, nog al voor mijne opvatting pleit.

Hij heeft woorden van Frobenius aangehaald, die ergens als zijne meening zou hebben te kennen gegeven, dat de Duitsche officieren in 1870/71 zoo weinig van den vestingoorlog afwisten.

Ik meen intusschen er op te kunnen wijzen, dat het Duitsche leger over het algemeen toch nog al succes heeft gehad van zijne wijze van opleiding in vreedetijd; en wanneer wij, eveneens met het gemis aan die kennis, in een eventueelen oorlog tot dezelfde resultaten zouden komen, dan geloof ik, dat wij alle redenen zouden hebben er dankbaar voor te zijn.

Doch dit daargelaten, indien er inderdaad een principieel verschil bestaat met betrekking tot de wijze van opleiding der infanterie, meen ik, dat die, welke de heer Russer voorstelt, over het algemeen geen aanbeveling verdient.

Ik heb altijd geleerd, dat het veldleger mocht ageeren onafhankelijk van de liniën en stellingen; en dat deze juist zoo sterk

moeten worden gemaakt, om het veldleger de gelegenheid te geven, zich zoo vrij te bewegen als dit noodig mocht zijn.

Maar is dit noodig? Neen zegt de heer Russer en daarbij komt hij op tegen onze reglementen die, volgens hem, gebaseerd zijn op den grooten oorlog, terwijl het beter ware, dat wij nationale reglementen hadden.

Naar mijne overtuiging intusschen zal ons leger in de eerste plaats moeten optreden als veldleger, maar niet moeten beginnen met zich dadelijk achter de liniën en stellingen op te sluiten. Eerst naar buiten en dan, als men gedwongen wordt, naar binnen.

Die opvatting is voornamelijk gegrond op de aardrijkskundige ligging van ons land. Gelegen tusschen Frankrijk, Duitschland en Engeland, in het bezit van prachtige havens en van de monden der groote rivieren, willen de groote mogendheden ons laud gaarne in het bezit laten van een kleine mogendheid; doch zoodra een dier groote mogendheden zou willen trachten, zich in het bezit daarvan te stellen, dan brengt het eigenbelang der beide andere mede om dit te beletten. Door onze ligging zijn wij als het ware verzekerd, dat men ons zal helpen om een indringende mogendheid, wie het om verovering van ons land te doen is, er uit te houden.

Een rechtstreekschen aanval op ons land acht ik alzoo zeer onwaarschijnlijk. Veel meer ligt voor de hand, dat wij in een oorlog tusschen twee groote mogendheden betrokken worden en dan zal onze eerste taak zijn: de handhaving van onze neutraliteit. Maar dan kunnen wij niet beginnen met ons te verschuilen achter onze liniën en stellingen; dan zal het leger naar de grenzen moeten gaan om onze onzijdigheid te beschermen; daàr zal dus het leger in de eerste plaats moeten optreden en daarop moet dus vooral de opleiding van onze infanterie gebaseerd zijn.

Vooraf heeft dan ook het tot stand komen der nieuwe legerwetten mij daarom zooveel genoegen gedaan, omdat wij daarvan mogen verwachten een sterker veldleger, dat met meer kracht dan nu aan de grenzen van ons land zal kunnen optreden.

Ik begrijp intusschen zeer goed, dat wij ook met die sterkere macht nog niet opgewassen zullen zijn tegen den een of anderen kolossus; maar ik meen ook, dat geen enkele mogendheid met 20 of 25 legerkorpsen tegelijk ons land zal kunnen binnencrukken; dit zal altijd slechts kunnen geschieden met een betrekkelijk klein deel harer legermacht, omdat het grootste deel beschikbaar zal moeten worden gehouden ter bestrijding van den voornaamsten tegenstander.

Mijns inziens moet men zich daarom niet laten beheerschen door het schrikbeeld: wij kunnen het toch niet tegen de ons omringende kolossen opnemen; integendeel — de opleiding van ons leger moet niet enkel gebaseerd zijn op de eventueele verdediging van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, maar wel op de verdediging van Nederland in zijn geheel.

Ik herinner hierbij aan de woorden van Von Clausewitz, ons aller grooten leermeester, naar aanleiding van den inval der Pruisen in 1787 in ons land, in het 10e deel zijner *Hinterlassene Werke*. Hij keurt het daarin af, dat de koning van Pruisen met zoo weinig troepen den aanval had ondernomen, omdat ons land zoo sterk is. Maar — zoo laat hij daarop volgen — al zou het zelfs onmogelijk blijken met een sterker leger door te dringen tot Amsterdam, dan zou toch vermoedelijk het bezetten van het grootste gedeelte van het land, den tegenstander wel spoedig nopen den strijd op te geven.

Wanneer bijna geheel ons land bezet is, en de hand van den overwinnaar zwaar op het volk drukt, dan zal dit zeker van grooten invloed zijn op de beslissing, of de verdediging der vesting Holland lang zal worden volgehouden.

Ik erken dat dit beschouwingen zijn over landsverdediging en niet over opleiding onzer infanterie. Maar ik meen hiermede den grondslag van des Sprekers rede aan te tasten. De opleiding van onze infanterie omvat vrij wat meer, dan haar geschikt te maken om vestingen, forten of liniën te verdedigen.

Wat wij nu gehoord hebben is alleen een beschouwing over hetgeen zou moeten geschieden, wanneer de troepen achter de liniën en stellingen zijn teruggetrokken. Over hetgeen hier

werkelijk op den voorgrond moet staan, heeft de heer Russer niet of zeer weinig gesproken.

Vandaar dan ook, dat ik gemeend heb een woord van protest te moeten laten hooren. Ik ben overtuigd dat, wanneer onze opleiding in hoofdzaak zou zijn, te leeren, hoe wij achter de Nieuwe Hollandsche Waterlinie moeten wegkruipen, en dus onze infanterie gedoemd zou zijn alleen daar de verdediging te voeren — dat dit ons land volstrekt niet ten goede zou komen.

De heer VAN AKEN: De titel van de voordracht door den heer Russer gehouden, heeft mij aanleiding gegeven deze vergadering bij te wonen en alhoewel de geachte Spreker een ander uitgangspunt heeft gekozen dan ik verwachtte, zij 't mij toch vergund met enkele woorden op een belangrijken factor bij de opleiding van den soldaat de aandacht te vestigen.

In het begin zijner rede maakte de Spreker een toespeling op de overeenstemming tusschen de Duitse en de Nederlandsche reglementen. Ik acht mij ten eenenmale onbevoegd om over de dengdelijkheid dier reglementen nit een tactisch oogpunt een oordeel te vellen, doch wel meen ik te mogen opmerken, dat bedoelde overeenstemming *alleen* volstrekt niet noodzakelijk tot dezelfde uitkomsten moet leiden, omdat 't een groot verschil maakt in welken geest die reglementen worden uitgevoerd. Ik heb zoowel hier als ginds met groote aandacht het oefenen gevolgd en vind juist in het verschil van opvatting omtrent de uitvoering der oefeningen de verklaring voor het niet geringe verschil in militaire bruikbaarheid tusschen de dienstplichtigen hier en ginds.

Daar zijn de instructeurs de verpersoonlijking van de »Strammheit" hier zijn zij veelal het tegendeel. De vereenvoudiging van de reglementen heeft er de opvoedkundige beteekenis voor een goed deel aan ontnomen. Het gemak waarmee de verschillende bewegingen kunnen worden aangeleerd is oorzaak, dat er slechts geringe eischen worden gesteld aan de opmerkzaamheid, aan de vaardigheid en aan de zelfbeheersching. En zelfbeheersching is een der hoofdvoorwaarden voor de discipline.

De geachte Spreker wenscht ook strenge discipline en zelfstandigheid. Maar hoe daartoe te komen waar door een slappe uitvoering van de oefeningen, tijdens de elementaire militaire opvoeding, de discipline ondermijnd wordt? Zelfstandig handelen in den geest van een bevel is niet te verwachten indien in het eerste tijdperk der soldatenvorming niet naar de strengste beginselen geoefend wordt. Te meer is zulk oefenen hier noodzakelijk omdat de menschen 15 jaren moeten teren op in 4 of 8 maanden gelegde grondslagen. Slechts wanneer die grondslagen goed gelegd zijn, is te verwachten, dat er bij de herhalingsoefeningen zooveel van overgebleven is, dat met recht van een herhaling kan gesproken worden.

Door de verkorting van den eersten oefeningstijd tot 4 en 8 maanden, *zonder degelijke algemeene voorbereiding*, en door den geest waarin de menschen worden geoefend, zijn nl. de officieren, zoowel in de hoogere als lagere rangen, met een ondragelijke verantwoordelijkheid belast; zij kunnen noch mogen verantwoordelijk gesteld worden voor een militaire bruikbaarheid, die in de gegeven omstandigheden onbereikbaar is. Mijne niet alledaagsche ervaring en met zorg in velerlei richting genomen proeven, hebben mij de vaste overtuiging gegeven, dat slechts door oefenen naar de strengste beginselen, blijvende gunstige gevolgen worden verkregen. Oefent men niet in dien geest dan zal men bij een werkdadig optreden treurige ervaringen opdoen.

De heer HUIZER: Het zij ook mij vergund een woord van protest te doen hooren tegen de eenzijdige opleiding welke de heer Russer aan onze infanterie wil geven.

Zelfs in het geval, ons helaas al te dikwijls als de eenige mogelijkheid van gebruik onzer strijdkrachten voor oogen gehouden, dat het veldleger opgesloten wordt in de *resting Holland*, zijn alleen *bestissende* uitkomsten te verkrijgen door actief optreden.

Ik breng hierbij in herinnering hoe in het jaar 1673 Stadhouder Willem III de *Franschen* tot ontruiming van ons

grondgebied dwong door zijn tocht in de *Zuidelijke Nederlanden*, ja zelfs tot aan den *Rijn*. Ik breng ook in herinnering hoe in 1629, toen de *Spanjaarden* en de *Keizerlijken* met betrekkelijke overmacht over den *IJsel* getrokken waren en zich op de *Veluwe* ophielden, alleen de verrassing van *Wezel* door *Otto van Gent* hen tot den aftocht noopte.

Welnu tot soortgelijke actieve ondernemingen zou de infanterie, opgeleid volgens de denkbelden van den gezachten Spreker, niet in staat zijn.

De heer *RUSSEN*: Mijnheer de Voorzitter! Het spijt mij, den overste *Koolemans Beijnen* eenigszins teleur te hebben gesteld door de strekking mijner lezing. Reeds op het vorig convocatie-biljet was vermeld, dat ik de stelling zou verdedigen: »De oefeningen onzer infanterie moeten meer in overeenstemming gebracht worden met de eischen, die de landsverdediging aan dit wapen stelt.»

Nu sprak de geachte overste van de noodzakelijkheid van het optreden van het veldleger buiten de liniën. Maar ik meen toch ook nitdrukkelijk gezegd te hebben, dat ons leger een tijdlang buiten de liniën zal moeten opereren.

Doch wanneer onze troepen zuiver als veldleger zullen moeten optreden, dan geloof ik niet, dat van dat optreden heel veel zegenrijke vruchten zullen zijn te plukken; men zou dan toch altijd de stellingen moeten bezetten en daarvoor toch ook de noodige troepen beschikbaar moeten hebben. De verdediging der liniën zal uit den aard der zaak altijd een actieve verdediging moeten zijn, doch met kleine afdeelingen — dit dionc tevens als antwoord op de opmerking van den heer *Huizer*. — Nu is het mogelijk, dat misschien later daarvoor meer troepen beschikbaar zullen zijn, maar de bespreking daarvan zonde mij op het terrein van de landsverdediging voeren, een onderwerp dat buiten het bestek van mijne voordracht ligt.

Dat wij hebben veld-bataljons en vesting-bataljons is een bekende zaak, doch wij kunnen in een eventueelen oorlog een

periode verwachten, waarin ons geheel leger, veld- en bezettings-leger, achter onze liniën de verdediging zal moeten voeren, en dit wordt, naar mijne bescheiden meening, door de *vel*-bataljons te veel uit het oog verloren.

Wat betreft de opmerkingen van den heer Van Aken, wensch ik alleen dit te zeggen, dat ik er mij volstrekt niet van bewust ben, dat zoowel onze tegenwoordige reglementen als een regeling van het onderricht, zooals ik mij die voorstel, niet bevorderlijk zou zijn aan het aankweken der discipline; integendeel, de oefeningen zooals ik die zou wenschen, in het terrein, met afdeelingen op oorlogsterkte, kunnen juist zeer bevorderlijk zijn aan het aankweken der discipline en om van den soldaat in het algemeen een goed soldaat te maken.

De VOORZITTER: Wanneer thans niemand meer het woord wenschte te voeren, dan betuig ik nogmaals mijn dank aan den Spreker van dezen avond en aan de heeren, die wel hunne opmerkingen hebben willen kenbaar maken.

Wat mij persoonlijk betreft, geloof ik ook dat bij een oefeningstijd van 4 of 8½ maand, de oefeningen van de infanterie tot de grootst mogelijke eenvoudigheid moeten worden teruggebracht, en bij de opleiding van den soldaat weinig of in het geheel geen rekening zal behoeven te worden gehouden met de wijze, waarop de strijdkrachten zullen worden gebruikt. Hetzij hij deelneemt aan een actieve verdediging, of wel achter de liniën in de meer passieve verdediging optreedt, in beide gevallen zal zijn opleiding moeten gericht zijn op de meest elementaire begrippen van den strijd in beide gevallen.

En wat nu inzonderheid het optreden van onze strijdkrachten zelve betreft, geloof ik met den heer Koolemans Beijnen, dat wij ongetwijfeld den meesten nadruk moeten leggen op het actief handelen in elke richting.

Wordt ons, bij een eventueele verdediging, een bepaalde richting opgedrongen, ja dan zullen wij ons er in moeten schikken, doch ook ik meen, dat alles moet zijn aangelegd op een actieve verdediging. En is dit ook de richting waarin de

Spreker van heden avond onzen gedachtengang wenscht te leiden, dan komt het mij voor dat de titel van zijn voordracht had moeten luiden: »in welke richting moet het Nederlandsche kader in de eerste plaats gevormd worden, opdat het de opgenomen denkbeelden het best zal kunnen overbrengen op den soldaat?»

En nu, Mijne Heeren, hiermede afstappende van de lezing van dezen avond, zijn wij aan het einde gekomen van ons vereenigingsjaar, en, de gewoonte volgende, zij het mij geoorloofd thans nog een terugblik te slaan op hetgeen dit tijdsverloop voor ons samenzijn bracht. Met erkentelijkheid mag er in de eerste plaats op worden gewezen, dat het ook ditmaal niet aan medewerking en belangstelling heeft ontbroken en de toestand der Vereeniging gunstig mag worden genoemd.

Behalve de spreekbeurten, door den afgetreden Voorzitter in de vergadering van April 1901 in het vooruitzicht gesteld, werden nog twee buitengewone vergaderingen gewijd aan het bespreken van den strijd in Zuid-Afrika en de lessen daaruit voor de krijgswetenschap te putten.

Met het bewerken van de vertalingen en overdrukken werd geregeld voortgegaan, dank zij den ijver van de daarvoor aangewezen commissie.

Te Leiden werd de proef met het houden van een cursus tot het verspreiden van heldere begrippen omtrent krijgszaken, waartoe in de algemeene vergadering van 26 Oct. 1900 machtiging werd verleend, onder de leiding van den kapitein van den generalen staf W. F. Pop, voortgezet. Ook thans bleef de belangstelling in de zaak beneden de verwachting. Door het Bestuur zal nader worden overwogen, in hoeverre er termen bestaan om ten opzichte van deze aangelegenheid nieuwe voorstellen aan de Vergadering te doen.

De inhoud der circulaire van het Bestuur, dd. 8 Febr. 1902, heeft de leden op de hoogte gebracht van de voornemens ten opzichte van het aanstaande Vereenigingsjaar. Gelet ook op de voorstellen, van de zijde van enkele leden ingekomen, zal

in het nieuwe leesjaar uwe gewaardeerde medewerking worden ingeroepen ter bespreking van de navolgende onderwerpen:

- 1°. Herziening van de vestingwet, urgent of niet?
- 2°. De bestemming van de Nederlandsche landweer in oorlogstijd. Op welke wijze moet zij in vredestijd worden georganiseerd, geoefend, bewapend en uitgerust, om aan hare bestemming te voldoen.
- 3°. De landstorm. Haar organisatie en gebruik.
- 4°. De beteekenis der artillerie voor het Ned. Indisch leger.
- 5°. Samenwerking tusschen marine en landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd.
- 6°. De moreele invloeden op het gevechtsveld.

De behandeling dezer onderwerpen zal zoo mogelijk te voren in het Orgaan der Vereeniging worden voorbereid, de bespreking zal in de algemeene vergadering volgen. Het Bestuur is er in geslaagd reeds nu leden, die van deze onderwerpen een bijzondere studie hebben gemaakt, bereid te vinden de behandeling in onze Verslagen in te leiden, en hoopt op medewerking bij de mondelinge gedachtenwisseling, waartoe zoo mogelijk steeds een of meer leden zullen worden uitgenoodigd.

Zal intusschen de voorgenomen wijze van behandeling aan de verwachtingen beantwoorden en het debat zakelijk en leerzaam zijn, dan verdient het aanbeveling dat de leden, die na kennismeming van den inhoud van het orgaan, voornemens zijn aan de gedachtenwisseling deel te nemen, aan den Schrijver der verhandeling mededeeling doen van hun voornemen, alsmede van aard of inhoud der bestrijding. Het ligt daarbij in het plan van het Bestuur, om zoo noodig aan het wetenschappelijk debat, ter bekwaamer ure geëindigd, wanneer dit niet mocht zijn uitgeput, een tweede bijeenkomst te wijden.

Het Bestuur ontveinst zich geenszins de bezwaren, die aan deze gewijzigde werkwijze verbonden zijn. Reeds toonde het debat over de voordracht van den heer Ram, dat er op den voorgenomen weg hinderpalen gevonden worden, die slechts bij wederkeerige toegeeflijkheid en welwillendheid kunnen worden ontweken. Als Voorzitter zij het mij vergund, in het bijzonder

een beroep op ieders medewerking te doen en daaraan de verzekering te verbinden dat, bij de overtuiging van eigen tekortkomingen, mijn streven steeds gericht zal zijn op het hoog houden van den goeden naam en de waardigheid onzer Vereeniging.

Hiermede, Mijne Heeren, sluit ik deze vergadering, om naar ik hoop en vertrouw, onder gunstige omstandigheden onze werkzaamheden in October a. s. te hervatten.

De Secretaris,
J. M. R. LACEULLE.